

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

Kolín za druhé světové války

Bakalářská práce

Natálie Michlová

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder Ph. D.

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2021

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Mé poděkování patří panu PhDr. Miroslavu Breitfelderovi Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, trpělivost, cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod	1
1 Druhá republika	3
1.2 Cesta k Mnichovu.....	3
1.3 Mnichovský diktát	5
2 Vznik Protektorátu Čechy a Morava a jeho vliv na Kolín.....	7
2.1 Vyhlášení Protektorátu v Kolíně	8
2.2 Říšské orgány	9
2.3 Kolín v rukách nacistů.....	11
2.3.1 Draslovka	12
2.3.2 První Německý den.....	13
2.4 Židé v Kolíně	13
2.5 Kolínské odbojové skupiny	15
2.5.1 Ilegální komunistické organizace	15
2.5.2 Další odbojové skupiny na Kolínsku	17
3 Průběh a následky heydrichiády v Kolíně	20
3.1 Čechoslováci v exilu.....	20
3.2 Reinhard Heydrich.....	20
3.2.1 Správní reforma	22
3.3 Operace Antropoid	23
3.4 Heydrichiáda v Kolíně.....	26
3.4.1 Karel Čurda.....	27
3.4.2 Židé	28
4 Konec války a osvobození Kolína	31
4.1 Spojenecké nálety na Kolín	31
4.1.1 24. srpna 1944.....	32
4.1.2 28. prosince 1944.....	33
4.1.3 15. března 1945	34
4.1.4 18. dubna 1945.....	35
4.2 Poslední dny války v Kolíně.....	36
4.3 Osvobození Kolína	37
Závěr.....	39

Abstrakt.....	40
Summary	40
Prameny a literatura.....	42

Úvod

Tématem této bakalářské práce je Kolín v období nejvýznamnějšího válečného konfliktu, kterým je druhá světová válka. Toto téma jsem zvolila, jelikož z Kolína pocházím a o téma druhé světové války jsem se začala zajímat především díky mé prababičce, která mi během mého dětství vyprávěla poutavé příběhy o událostech, které právě v tomto období v Kolíně sama zažila.

Cílem této práce je poskytnout čtenáři ucelený obraz dění v Kolíně během válečných let, a to za použití odborné literatury i dobových pramenů. Tato práce si rovněž klade za cíl upozornit na to, jak teror v českých zemích, jehož strůjcem bylo nacistické Německo, ovlivnil životy zdejších obyvatel.

Přestože druhá světová válka skončila před více než sedmi dekádami, jedná se dle mého názoru o téma, které je stále aktuální – dodnes například stále probíhají diskuse o legalitě dekretů prezidenta Beneše, díky nimž již proběhlo několik soudních sporů ohledně restitucí zabaveného majetku. Živými tématy, které i v současné době rezonují naší společností, je kupříkladu poválečný odsun Němců, nebo vypálení Lidic a Ležáků v rámci tzv. heydrichiády.

Práce bude strukturována do čtyř kapitol, které postupně odhalují odraz války a německé okupace na město Kolín. V první části uvede práce čtenáře do děje německé okupace českých zemí, která bezesporu začala již podepsáním Mnichovské dohody. Přestože se připojení pohraničních oblastí Československa k Německu nedotklo středních Čech přímo, stěhovali se do této oblasti obyvatelé postižení Mnichovským diktátem. Velmi zajímavým a přínosným zdrojem je pohled na podepsání Mnichovské dohody a mobilizace Československa očima kolínského občana Antonína Straky, o kterém vypráví v Kronice města Kolína.

Další část této práce popíše situaci od vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, které se dotklo nejen samotného města Kolína, ale také zdejší židovské obce, jež byla po Praze druhou největší a nejvýznamnější v Čechách. Významným zdrojem pro toto téma jsou zápisky kolínského rabína Richarda Federa, které zachycují dopad Norimberských zákonů na kolínské židovské obyvatelstvo ihned po začátku německé okupace. Dále bude rozebrán vývoj a působení říšských správních orgánů v Kolíně, a činnost místního protinacistického odboje.

V následující kapitole přiblíží práce čtenáři osobu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, který je dle mého názoru jednou z nejdůležitějších záporných postav

v moderních dějinách českého národa, dále stručně nastíní jeho počínání v rámci své funkce, a popíše události, které vedly k jeho smrti. V závěru kapitoly pak bude popsán osud kolínských Židů, kteří byli v rámci tzv. konečného řešení transportováni do nechvalně proslulých nacistických koncentračních táborů.

Závěrečná kapitola popíše bombardování kolínské rafinerie minerálních olejů Vacuum Oil Company a kolínského nádraží, v souvislosti s čímž chci zejména poukázat na jakousi ironii, spočívající v tom, že občané okupovaného Československa přicházeli o své životy a majetek v důsledku spojeneckých náletů. Tato část bude vycházet zejména z knihy *...a země se chvěla, bombardování Kolína za druhé světové války* historika Ladislava Jouzy. Závěrečná kapitola rovněž bude obsahovat popis krutosti německých ozbrojených sil v závěru války, kdy mnohdy pouze ze msty vraždili protektorátní obyvatelstvo, a dále také osvobození Kolína rudoarmějci na konci války.

1 Druhá republika

Pojem „Druhá republika“ označuje česko-slovenský stát v období ohraničeném pro náš stát tragickými událostmi. První z těchto událostí je uzavření tzv. Mnichovské dohody dne 30. září 1938, v jejímž důsledku došlo k územním ztrátám ve prospěch nacistického Německa. Tento projev německé agrese byl korunován událostmi dne 14. března 1939, kdy došlo k okupaci Česko-Slovenské republiky německými ozbrojenými silami a následným vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava, německy *Protektorat Böhmen und Mähren*, který byl ustaven Výnosem Vůdce a říšského kancléře o zřízení Protektorátu Čechy a Morava ze dne 16. března 1939, publikovaný ve Sbírce zákonů pod číslem 75/1939 Sb.¹ V následujících podkapitolách budou tyto události stručně rozebrány.

1.1 Cesta k Mnichovu

Pro třicátá léta dvacátého století je typický nárůst vlivu fašistických hnutí. Vliv fašismu, který se ve zmíněném období hlásil o slovo napříč Evropou neminul ani Československou republiku.² Na Slovensku nabyla na síle klerofašistická³ Hlinkova slovenská ľudová strana (dále jen „HLS“), kterou po smrti jejího zakladatele, slovenského katolického kněze Andreje Hlinky, vedl Josef Tiso, který byl rovněž katolickým knězem.⁴ Podstatnou hrozbu představovala rovněž sudetoněmecká strana, německy *Sudetendeutsche Partei* (dále jen „SdP“), vedená nechvalně proslulým Konradem Henleinem. HLS usilovala o plnou autonomii Slovenska, zatímco SdP požadovala samosprávu sudetských Němců v pohraničních oblastech, ve kterých byla početně zastoupena německá menšina. Henlein tento a další požadavky formuloval v tzv. Karlovarském programu, který byl vyhlášen na Karlovarském sjezdu SdP dne 24. dubna 1938.⁵ Henlein dále požadoval například rovnoprávnost sudetských Němců v rámci ČSR, provedení zásady „v německém území němečtí veřejní zaměstnanci“ a svobodu přiznání k německému národu a německému

---

¹ Výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb., o Protektorátu Čechy a Morava, ve znění účinném od 16. 3. 1939 do 4. 5. 1945.

² VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny* [online]. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010 [cit. 4.6.2021]. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 333. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fb5767d0-697f-11e4-9d98-005056825209>.

³ Ideologie kombinující fašismus s katolickým náboženstvím.

⁴ KOVÁČ, Dušan, CHAROUS, Emil a URBAN, Jan. *Dějiny Slovenska* [online]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011 [cit. 4.6.2021]. ISBN 978-80-7422-099-9. s. 211. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b7a6e040-e4d6-11e6-b333-5ef3fc9ae867>.

⁵ STEJSKAL, Libor. 75 let od Mnichova: *Společně prolitá krev národ stmelí*. Aktuálně.cz [online] 24. 9. 2013 [cit. 4.6.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nazory-a-komentare/75-let-od-mnichova-spolecne-prolita-krev-narod-stmeli/r~04d893ce252011e3b6ba0025900fea04/>.

světovému názoru.⁶ Tyto zjevně absurdní požadavky byly shledány jako oprávněné britským vyslancem, lordem Walterem Runcimanem,⁷ který byl pověřen britskou vládou, aby zprostředkoval jednání mezi československou vládou a SdP.⁸ V září tohoto roku se v německém Berchtesgadenu sešel s Adolfem Hitlerem i britský premiér Neville Chamberlain, který Henleinovy požadavky o připojení československého pohraničí k Německu nekonfliktně akceptoval. Kolínští obyvatelé na tuto skutečnost reagovali manifestací na kolínském Karlově náměstí, kde bylo zároveň rozhodnuto o zaslání telegramu československé vládě, ve kterém se obyvatelé Kolína zavazují vojensky bránit republiku.⁹ Na stranu Británie a Německa se následně přidal i Édouard Daladier, francouzský ministerský předseda, jakožto zástupce Francie v československo-německé otázce. V případě, že by se československá vláda rozhodla pohraniční oblasti Německé říši nepostoupit, nemohla by počítat s vojenskou podporou Francie a Británie¹⁰. V noci z 20. na 21. září bylo toto rozhodnutí předloženo oběma zástupci západních mocností prezidentu Československé republiky Edvardu Benešovi, který pod jejich tlakem kapituloval. Následující den se však německý kancléř Adolf Hitler rozhodl oznámit britskému premiérovi Chamberlainovi v Bad Godesbergu, že Henleinovy požadavky již nejsou dostačující a Německá říše navíc požaduje i politické změny, vojenský materiál a současně uznání územních požadavků Polska a Maďarska vůči ČSR. Dne 23. září 1938 byla vládní vyhláškou č. 183/1938 Sb. z. a n. vyhlášena mobilizace, které v nové situaci nekladly západní mocnosti odpor.¹¹ Nad Kolínem téhož dne ve čtyři hodiny odpolední létal bombardovací vojenský letoun a shazoval letáky s vlasteneckým podtextem. Po deváté hodině večerní rozhlas přenášel proslov prezidenta republiky v jazyce českém, slovenském, německém, maďarském a rusínském, kterým informoval o všeobecné mobilizaci vojáků

---

⁶ SCHELLE, Karel, Právnická fakulta a Československo. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*, V. díl: Druhá Československá republika (1938-1939) [online]. V Brně: Masarykova univerzita, 1993 [cit. 4.6.2021]. ISBN 80-210-0741-9. s. 10. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b3f4c5a3-2497-4724-adfe-6f93461590a9>.

⁷ SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách* [online], Praha: Pragma 2002 [cit. 4.6.2021]. 205 s. ISBN 80-7205-901-7. s. 170-177. Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:025a3540-538c-11e3-ac69-005056827e51?page=uuid:014348f0-62e0-11e3-ae93-001018b5eb5c>.

⁸ ELLINGER, Jiří. *Neville Chamberlain: od usmírování k válce: britská zahraniční politika, 1937-1940* [online]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009 [cit. 4.6.2021]. ISBN 978-80-7106-987-4. s. 185. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:59311320-e963-11e4-a511-5ef3fc9ae867>.

⁹ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 229.

¹⁰ BENEŠ, Edvard. *Paměti: Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství* [online]. Praha: Orbis, 1948. [cit. 4.6.2021] s. 70. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6cd68250-15b8-11e3-84ec-5ef3fc9bb22f>.

¹¹ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny* [online]. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010 [cit. 4.6.2021]. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 335. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fb766180-697f-11e4-9d98-005056825209>.

do 40 let.¹² Odborové organizace v Kolíně zaslali téhož dne dopis prezidentu republiky, ve kterém reagují na vyhlášenou mobilizaci a projevují své odhodlání republiku bránit.¹³ Kolínští muži s nadšením vzali své ruksaky a za doprovodu ženského vzlykotu se odebrali ke kolínskému nádraží čekat na vlak, který je odveze bránit hranice československé republiky na jejich místo určení.¹⁴

Ze strachu z nacistického Německa se při reorganizaci Československé armády koncem třicátých let do Kolína vracela vojenská posádka, pro jejíž účely byla vyklizena budova Městské knihovny na náměstí Republiky. Také sem bylo umístěno velitelství 13 divize, v jejímž čele stál od září 1938 brigádní generál Alois Machačík a jeho zástupce brigádní generál Antonín Pavlík. Zároveň probíhala v republice reorganizace pluků útočné vozby, jež směřovala k velmi silné výbavě tankových jednotek v porovnání s obdobně velkými evropskými státy. V dubnu roku 1938 bylo rozhodnuto o sestavení nového Pluku útočné vozby 4, jehož hlavním úkolem bylo zabezpečení výstavby předzvědných jednotek divizí II. sboru. Velitelství tohoto pluku, i prapor, se mělo nacházet právě v Kolíně. Vzhledem k podepsání Mnichovské dohody však nebyly tyto plány uskutečněny.¹⁵

1.2 Mnichovský diktát

Situace v Evropě v posledních zářiových dnech vypadala, že už by nemohla být více nakloněna válce. Po mobilizaci československé armády začala dne 28. září mobilizovat armádu Velká Británie a částečně i Francie,¹⁶ což se zdálo být pro Československo dobrým znamením.¹⁷ Mezi mocnostmi zároveň přicházela řeč na nevyhnutelnou mezinárodní „konferenci čtyř“ v Mnichově, o které se uvažovalo již několik měsíců, a byla uskutečněna 29. září 1938 a měla dosáhnout mírového řešení v Evropě.¹⁸ K oněm čtyřem zúčastněným

---

¹² STRAKA, Antonín. *Kronika města Kolína 1935-1940* [online]. Kolín. 1940 [cit. 5.6.2021]. s. 149. Dostupné také z: http://www.mukolin.cz/prilohy/Texty/2582/71kronika_1935_barevne_provedeni.pdf.

¹³ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 229.

¹⁴ STRAKA, Antonín. *Kronika města Kolína 1935-1940* [online]. Kolín. 1940 [cit. 4.6.2021]. s. 149. Dostupné také z: http://www.mukolin.cz/prilohy/Texty/2582/71kronika_1935_barevne_provedeni.pdf.

¹⁵ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. --a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 13-15.

¹⁶ ČELOVSKÝ, Bořivoj a STRÁNSKÝ, Pavel. *Mnichovská dohoda 1938* [online]. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999 [cit. 8.6.2021]. ISBN 80-86101-19-3. s. 364. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a48da720-af53-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>.

¹⁷ STEJSKAL, Libor. 75 let od Mnichova: Společně prolitá krev národ stmelí. Aktuálně.cz [online]. 24. 9. 2013 [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nazory-a-komentare/75-let-od-mnichova-spolecne-prolita-krev-narod-stmeli/r~04d893ce252011e3b6ba0025900fea04/>.

¹⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj a STRÁNSKÝ, Pavel. *Mnichovská dohoda 1938* [online]. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999 [cit. 8.6.2021]. ISBN 80-86101-19-3. s. 365. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a6dc03f0-af53-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>.

patří říšský führer Adolf Hitler, britský premiér Neville Chamberlain, francouzský předseda vlády Édouard Daladier a italský premiér Benito Mussolini.

Výsledkem zmíněné konference byla tzv. Mnichovská dohoda, která vyšla v platnost dne 1. října 1938 a nařídila připojení československého pohraničního území k Německé říši. Československá republika tímto přišla o 30 000 km² pohraničního území, ve kterém žilo zhruba 800 tisíc československých obyvatel.¹⁹

Přestože se Mnichovský diktát netýkal Kolína jakožto vnitrozemského města přímo, následky na něm zanechal také. Do Kolína a okolí mířili německým obyvatelstvem vyhnání uprchlíci z dotčených oblastí. Okresní správní orgány v Kolíně dočasně vyhradili těmto uprchlíkům místo v zámku v Červeném Hrádku,²⁰ který se nachází v dnešních Bečvárech. Známou reakcí Kolína na okleštění republiky Mnichovskou dohodou je reklamní mapa tzv. Druhé republiky s textem „*Malá, ale naše*“ od Kolínské továrny na kávové náhražky.

---

¹⁹ ČELOVSKÝ, Bořivoj a STRÁNSKÝ, Pavel. *Mnichovská dohoda 1938* [online]. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999 [cit. 8.6.2021]. ISBN 80-86101-19-3. s. 374. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a6dc03f0-af53-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>.

²⁰ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 229.

2 Vznik Protektorátu Čechy a Morava a jeho vliv na Kolín

Ve dnech 14. března 1939 až 16. března 1939 proběhla vojenská okupace Mnichovskou dohodou okleštěného území Čech, Moravy a Slezska armádou Německé říše. Faktický stav, kdy zmíněné území bylo pod praktickou kontrolou německé armády, byl právně posvěcen již zmíněným výnosem Adolfa Hitlera, kterým došlo ze zřízení Protektorátu Čechy a Morava.

Protektorát je v obecné rovině autonomním státním útvarem, který je pod ochranou (*protectio*) jiného státu, jenž je v takovém státu zastupován protektorem. Protektorát obecně vzniká z vůle ochránce a chráněného, tedy typicky na základě bilaterální mezinárodní smlouvy.²¹ Již z výše uvedeného je však zjevné, že v případě Protektorátu Čechy a Morava tomu bylo jinak.

Výnos Adolfa Hitlera je opatřen nablýskanou preambulí, v níž je zejména zpochybňována legitimita Česko-Slovenska, které je zde označeno jako „*umělý útvar*“. ČSR, (přesněji její vládnoucí představitel), je v této preambuli Hitlerem kritizována za to, že nedokázala zorganizovat rozumné soužití národnostních skupin na svém území, což Německá říše „*nemůže trpěti*“. Účelem zřízení Protektorátu je údajně „*vážné přání zajistit národní svébytnost německého a českého národa, prospěti míru a sociálnímu blahu všech*“.²²

Je obecně známou skutečností, že výše deklarované, na pohled dokonce snad ušlechtilé, cíle Německé říše, byly pouhou zástěrkou pro Hitlerovu touhu ovládnout Evropu jakýmkoli způsobem, zbavit se svých odpůrců doma i v zahraničí, vyhladit židovské a další obyvatelstvo a nastolit v kontrolovaných územích nový pořádek, doprovázený domnělou germánskou nadřazeností. Těchto cílů na území ČSR i jinde Němci dosahovali například za pomoci drakonických trestněprávních předpisů, podle nichž bylo možno potrestat smrtí každého, kdo se jen náznakem postavil proti nacistické hrůzovládě, nebo nechvalně proslulého souboru tzv. norimberských zákonů (zákon o říšských vlajkách, zákon o říšském občanství, zákon na ochranu německé krve a německé cti), které stavěly Židy a další osoby, pro něž dle nacistické doktríny nebylo v zamýšleném „novém světě“ místo, do pozice občanů druhé kategorie.²³

---

²¹ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí* [online]. V Praze: J. Otto [cit. 10.6.2021]. s. 794. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4a298750-05a0-11e5-91f2-005056825209>.

²² Výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb., o Protektorátu Čechy a Morava, ve znění účinném od 16. 3. 1939 do 4. 5. 1945.

²³ Norimberské zákony z 15. září 1935 (zákon o říšských vlajkách, zákon o říšském občanství, zákon na ochranu německé krve a německé cti) a zákon o zdravém manželství z 18. října 1935: Všechny zákony s

Co se týče správy Protektorátu, fungovala zde jakási dvoukolejnost říšských orgánů a orgánů autonomních. V čele Protektorátu stála „hlava autonomní správy“, kterou byl po celou dobu jeho existence Emil Hácha, soudce a někdejší prezident Nejvyššího správního soudu,²⁴ který byl označován jako „státní prezident“, toto označení však nemělo žádnou oporu v právních předpisech. Sluší se dodat, že prezident potřeboval k výkonu své funkce důvěru Vůdce a říšského kancléře, tj. jeho postavení záviselo na svévoli Adolfa Hitlera. Protektorát měl i svou vlastní vládu, a jakýsi kvaziparlament, tzv. Národní souručenství, které však nebylo příliš významné, a bylo posléze zcela podřízeno Němcům.²⁵

Nižší složky správy (zemské a okresní správy a obecní samosprávy) zůstaly v zásadě strukturálně nedotčeny, došlo však v jejich oslabení ve prospěch německých úřadů, které byly zřízeny po provedení okupace a dohlížely na autonomní správu.²⁶

Skutečně dominantním úřadem v Protektorátu byl říšský protektor, zmocněnec a zástupce říšské vlády v Protektorátu, který od června 1939 mohl vydávat vlastní právní předpisy a měnit či rušit autonomní právní normy. Protektor byl zastoupen ve své nepřítomnosti státním tajemníkem (*Staatssekretar*), což byla funkce „šitá na míru“ osobě Karla Hermanna Franka, který byl jakožto karlovarský rodák obeznámen s poměry v ČSR.²⁷

2.1 Vyhlášení Protektorátu v Kolíně

Dne 15. března ve 4.45 ráno přijal kolínský okresní úřad telefonogram z prezidia zemského úřadu v Praze, který oznamoval, že toho dne v šest hodin ráno obsadí vojska Německé říše území Čech a Moravy. Pokud by se vojska nesečkala s odporem, bylo by obsazení pouze dočasné a Češi by mohli žít v autonomii. Pokud by se však vojska s odporem setkala, obyvatelé by nesli „nejkrutější následky.“²⁸ Na území Čech a Moravy byla ustavena vojenská správa, která trvala do 15. dubna téhož roku. Po kolínském Karlově náměstí projela toho dne tři obrněná vozidla a v poledne navštívili tři němečtí důstojníci kolínskou radnici a okresní úřad, aby nařídili přípravy na ubytování říšského vojska. Přestože kolínské ulice

---

nařízeními a výnosy, dosud vydanými [online]. V Praze: Atlas, 1939 [cit. 10.6.2021]. s. [1a]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:226d3cb6-dc14-48ee-939a-823799d7a3b6>.

²⁴ MAZANEC, Michal. *Historie Nejvyššího správního soudu* [online]. Brno: Nejvyšší správní soud, 2019 [cit. 10.6.2021]. Dostupné z: <http://www.nssoud.cz/Historie/art/4?menu=174>.

²⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945* [online]. Praha: Leges, 2010 [cit. 10.6.2021]. ISBN 978-80-87212-39-4. s. 449. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:067bf010-5045-11e6-ad5e-5ef3fc9bb22f>.

²⁶ Tamtéž. s. 454.

²⁷ Tamtéž. s. 450.

²⁸ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. *--a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 23.

byly v tento den až neobvykle klidné, v obchodech panovala chaotická atmosféra při nákupech zásob potravin ze strachu z okupace. Jednotky německé armády přijely do Kolína i následujícího dne v 15h odpoledne, tentokrát však zaplnily svými vojenskými vozy celé Karlovo náměstí a ulice Pražskou, Havlíčkovu a Na Hradbách. Vozidla motorizované jednotky německé armády zůstala na náměstí do 24. března. Pro ubytování německého vojska byly zvoleny budovy některých kolínských škol, sokolovna, a dokonce několik soukromých bytů. S ukončením vojenské správy Protektorátu Čechy a Morava zmizela dne 22. dubna armádní vozidla i z dalších kolínských ulic.²⁹

2.2 Říšské orgány

Vojenská správa Protektorátu sloužila k zabezpečení klidného přechodu získaného území do okupačního civilního správního systému.³⁰ V měsíci jejího trvání patřil Kolín do 16. armádního sboru se správou v Praze.³¹ Během této doby začaly vznikat úřady oberlandrátu, které představovaly střední článek okupační správy.³² V Čechách vzniklo 23 oberlandrátů, na Moravě 12. Oberlandrát Kolín nejdříve zahrnoval pouze okresy Kolín, Poděbrady, Kutná Hora, Nový Bydžov a Nymburk. Dne 22. dubna téhož roku byl však počet oberlandrátů snížen zavedením civilní okupační správy a ke kolínskému oberlandrátu připadly ještě soudní okresy Kouřim, Český Brod, Kostelec nad Černými lesy, Uhlířské Janovice, Čáslav, Golčův Jeníkov, Habry, Chlumeck nad Cidlinou, Sadská a Městec Králové. 1. října 1940 ke kolínskému oberlandrátu přibýly navíc okresy Ledec nad Sázavou, Světlá nad Sázavou, Dolní Kralovice, Německý (Havlíčkův) Brod a Humpolec.³³ Úřad kolínského oberlandrátu byl umístěn na rohu dnešní Pražské a Sokolské ulice, v budově bývalého divizního velitelství. Do jeho čela byl před zahájením okupace Čech a Moravy jmenován říšský úředník Dr. Herbert Evžen Eckholdt. Veškeré nižší úřady, služební místa a orgány v Kolínském oberlandrátu (s výjimkou soudnictví a branné moci) podléhaly právě jemu.³⁴ V květnu roku 1942 nechal Reinhard Heydrich svou reformou mimo jiné zrušit některé

---

²⁹ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. *--a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídél, 2007. Svět křídél. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 28.

³⁰ SCHELLE, Karel. *Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy)* [online]. Ostrava: Key Publishing, 2010 [cit. 13.6.2021]. ISBN 978-80-904522-0-6. s. 40-41. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e3fe59f0-59d9-11e4-90c9-005056825209>.

³¹ ŠISLER, Stanislav. *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. Sborník archivních prací, roč. 22, 1972. s. 184-186.

³² JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. *--a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídél, 2007. Svět křídél. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 29.

³³ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 232.

³⁴ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. *--a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídél, 2007. Svět křídél. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 31.

oberlandráty, mezi nimi i Kolín, jehož území se připojilo k pražskému oberlandrátu. Po zrušení obvodu úřadu v Praze 1. září 1944 se politické okresy Kolín, Český Brod, Kutná Hora a Čáslav připojily k oberlandrátu Hradec Králové.³⁵

Se začátkem okupační správy začala některá Česká a Moravská území obsazovat i bezpečnostní Einsatzkommando, která fungovala téměř až do květnové revoluce roku 1945. Skládala se z příslušníků bezpečnostní policie (gestapo a kriminální policie) a jejich úkolem bylo zabezpečení obsazeného území a vytvoření okupačního bezpečnostního aparátu. Obvod jejich působení se téměř shodoval s územím oberlandrátů. Kolínské Einsatzkommando EK III patřilo mezi nejpočetnější.³⁶

Úřad kolínského gestapa se nacházel ve stejné budově jako oberlandrát. Jako věznici využívalo gestapo několik cel v budově kolínského soudu, věznice okresního soudu v Čáslavi a krajského soudu v Kutné Hoře.³⁷ V čele kolínského gestapa stál od roku 1939 Dr. Oskar Schäffler, ještě téhož roku jej však vystřídal SS-Untersturmführer Adolf Fusch, dále roku 1940 SS-Hauptsturmführer, kriminální komisař Hugo Wilhelm Geissler, 1941 SS-Obersturmführer, kriminální komisař Paul Feustel. Služebna gestapa zůstala v Kolíně i po zrušení oberlandrátu Kolín.³⁸ Roku 1944 byl Paul Feustel pověřen velením protipartyzánských operací a novým velitelem kolínského gestapa byl jmenován Oberscharführer kriminální inspektor Oskar Fleischer, jeden z pronásledovatelů Václava Morávka.³⁹

Velmi nebezpečný byl v Kolíně také kriminální asistent kolínského gestapa, Němec Emil Laufka. Narodil se v moravském Hodoníně, proto velmi dobře ovládal češtinu, která mu byla nápomocna při vytváření konfidentské sítě na Kolínsku. Během svého vyšetřování se často dopouštěl těžkých zločinů násilí, mučení i vraždy. Podařilo se mu vytvořit a zorganizovat rozsáhlou konfidentskou síť, která počítala zhruba 600 udavačů.⁴⁰ Laufka si pečlivě vedl kartotéku, do které zaznamenával své denuncianty a jejich udání. Mezi nejúspěšnější z nich patřili Josef Přibil (s krycím jménem Fibich) a Ladislav Bambas (krycí

---

³⁵ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 232.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. *--a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 33.

³⁸ Tamtéž. s. 34.

³⁹ JELÍNEK, Zdeněk. *Nacistická okupační správa na Kolínsku v letech 1939-1945*. (3. část seriálu „Kolínské gestapo proti partyzánům“). Práce muzea v Kolíně, sv.3/1984, RM a OA Kolín 1984. s. 208-211.

⁴⁰ HEINL, Martin. Velký retribuční dekret [online]. Brno, 2017 [cit. 15.6.2021]. s. 43-44. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/m1glz/Velky_retribuční_dekret_Martin_Heinl_345_288.txt. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

jméno mjr. Svoboda).⁴¹ Především kvůli jejich udavačským zprávám mohl Laufka (někdy celá služebna gestapa) lépe pátrat po skutečných či domnělých odpůrcích režimu. Podílel se na zatčení 28 kolínských obyvatel, z nichž byl jeden, Ing. Jan Eliáš, popraven 20. října 1943 v Drážďanech za ilegální činnost. Dále bylo 14 občanů transportováno do koncentračních táborů, ve kterých zemřeli. Ostatní se po krutých výsledcích gestapa vrátili domů. Přes všechny zločiny, které Emil Laufka spáchal, a za které byl dle retribučních dekretů shledán vinným, nebyl nikdy dopaden.⁴²

2.3 Kolín v rukách nacistů

Nacističtí okupanté začali s využíváním hospodářsky bohatého a průmyslově rozvinutého Kolínského regionu ještě před začátkem války. Aby dosáhli ovládnutí důležitých průmyslových závodů pro své potřeby, dosazovali do vrchních pozic své zmocněnce, tzv. *treuhandy*. Další cestou k získání majetku byla arizace židovských obchodů.⁴³

Pro Nacistické Německo byl Kolín významný především pro své válečně důležité závody na rafinerii minerálních olejů Vacuum Oil Company, kde byla po roce 1940 vytvořena výroba olejů pro letecké motory. Na konci války se tento závod stal cílem tří spojeneckých náletů.⁴⁴ Mezi další významné závody patřila Draslovka, Lučebka, kolínský závod Báňské a hutní společnosti a v neposlední řadě i radiotechnický závod Prchal, Ericsson a spol. Menší kolínské strojírny se podílely také na výrobě zbraní. Kolínský železniční uzel měl pro Německou říši také velký válečný význam.⁴⁵

Díky svému výhodnému umístění byl Kolín vnímán jako významný spojovací bod mezi Prahou a Jihlavou, proto rozhodly německé okupační orgány rozvíjet kolínský potenciál právě tímto směrem. V plánu byla například dálnice z Kolína do Brna, další splavnění Labe či vystavění kanálu spojující tok Labe s Moravou.⁴⁶

---

⁴¹ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. --a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křidel, 2007. Svět křidel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 34.

⁴² HEINL, Martin. *Velký retribuční dekret* [online]. Brno, 2017 [cit. 15.6.2021]. s. 43-44. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/m1glz/Velky_retribuční_dekret_Martin_Heinl_345_288.txt. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

⁴³ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 237.

⁴⁴ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. --a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křidel, 2007. Svět křidel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 47.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. --a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křidel, 2007. Svět křidel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 36.

2.3.1 Draslovka

V meziválečném období se v kolínském závodu Kaliwerke, a.g., známém spíše jako „Draslovka“, začal vyrábět deratizační přípravek na hubení škodlivého hmyzu, Cyklon B.⁴⁷ S výrobou tohoto přípravku poprvé přišla německá firma Degesch, která sídlila ve Frankfurtu nad Mohanem. Průmyslově se začal Cyklon B vyrábět v německé továrně *Dessauer Werke für Zucker und chemische Industrie* v Desavě roku 1924.⁴⁸ O 11 let později, tedy roku 1935, začala Cyklon B vyrábět i česká pobočka této továrny, kolínský závod Draslovka. Další továrnu na výrobu tohoto deratizačního přípravku bychom v té době v celé Evropě nenašli. Tato kyanovodíková kyselina byla během války těžce zneužita nacistickým Německem. Když Němci v lednu 1942 začali hledat rychlý a efektivní způsob pro tzv. konečné řešení židovské otázky, plechovky s Cyklonem B se jim přímo nabízely.⁴⁹

Předválečný ředitel kolínské Draslovky Viktor Graf, který zavedl výrobu Cyklonu B v továrně, byl židovského původu. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava o své místo přišel a roku 1942 byl transportován do Terezína. Tam hubil blechy a další škodlivý hmyz právě Cyklonem B. Když se o této skutečnosti dověděli zaměstnanci Draslovky, posílali svému bývalému řediteli v plechovkách od Cyklonu B jídlo, protože věděli, že Němci se plechovky bojí otevřít. Když se po osvobození vrátil Viktor Graf z Terezína domů, setkaly se s ním sestry Irena Ravelová a Hana Greenfeldová, přeživší osvětimského tábora, aby panu Grafovi řekly, k čemu se v likvidačních táborech Cyklon B používal.⁵⁰ Po tom, co si Viktor Graf ověřil tuto skutečnost v účetních listinách Draslovky, spáchal sebevraždu.⁵¹

Podle slov bývalého zaměstnance Draslovky Jaroslava Pecha jezdily pro Cyklon B do Kolína celé hlídky z oddílů SS a kyanovodík si nechávali plnit do vlastních ocelových lahví. Jaroslav Pech po válce uvedl, že nikdo z pracovníků neměl tušení, k čemu se jejich výrobky ve válce používaly.⁵² Kyselina kyanovodíková, která byla za války Němci

---

⁴⁷ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. --a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 49.

⁴⁸ HOŘEJŠ, Miloš, LORENCOVÁ, Ivana. *Věda a technika v českých zemích v období 2. světové války*. [Ed.]: Hořejš, Miloš - Lorencová, Ivana. Praha: Národní technické muzeum, 2009. 495 s., obr. (Práce z dějin techniky a přírodních věd. 20.) ISBN:978-80-7037-181-7. s. 326.

⁴⁹ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. --a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 49.

⁵⁰ Tamtéž. s. 50-51.

⁵¹ JOUZOVÁ, Miroslava. 2020. *Smrtící plyn Cyklon B z Kolína* [online]. ČT edu video. [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné také z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/6535-smrtici-plyn-cyklon-b-z-kolina>.

⁵² JANOŠEC, Pavel. *Smrtící plyn známý z holocaustu se ještě vyrábí*. Český rozhlas: Radiožurnál [online]. Kolín, 2002 [cit. 18. 6. 2021]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/smrtici-plyn-znamy-z-holocaustu-se-jeste-vyrabi-6351731>.

zneužívána v likvidačních táborech, se v kolínské Draslovce vyrábí dodnes pod názvem *Uragan D2*.⁵³

2.3.2 První Německý den

V pátek 6. června 1941 byl v Kolíně zahájen tzv. Německý den. Jednalo se o velmi významnou událost, podle dobového tisku dokonce první svého druhu, kterou pořádala strana NSDAP. Událost byla plná kulturního a vojenského vyžití i s programem pro děti, trvala tři dny, tedy od pátku 6. do neděle 8. června a po celou dobu bylo město zdobeno říšskými a protektorátními vlajkami. Německý den byl v pátek a v sobotu naplněn slavnostními představeními v kolínském divadle. Nedělní ráno zahájila skupina Hitlerjugend, poté se pokračovalo na křečhořský vrch Bedřichov za doprovodu generála pěchoty Ericha Friderici. Na vrchu Bedřichov byly k příležitosti Německého dne odstraněny české nápisy z pomníků připomínající bitvu u Kolína roku 1757. Následovalo slavnostní položení základního kamene domova Hitlerjugend u vodojemu na Pražském předměstí. Vedoucí kolínského oberlandrátu Dr. Eckholdt poté předal vedoucímu NSDAP a říšskému místodržiteli v Sudetech, Konradu Henleinovi, dům NSDAP, který se nacházel vedle kolínské obchodní akademie. Na Karlově náměstí se uskutečnilo shromáždění německé branné moci, letectva, SA, gestapa, Hitlerjugend a mnoha významných hostů. Také zde proběhla přehlídka říšských vojenských a policejních oddílů, kterou společně vykonal Konrad Henlein, generál Friderici a Dr. Eckholdt. Ukončení Německého dne proběhlo za zvuků německé hymny.⁵⁴

2.4 Židé v Kolíně

Židovská obec v Kolíně existovala již od 14. století a svého času byla druhou největší na území Čech. Po druhé světové válce však nadobro zanikla.

Na příkaz Říše vydal dne 18. března 1939 Okresní úřad v Kolíně rozkaz všem obecním úřadům v kolínském okrese, aby zajistili seznam všech příslušníků židovské národnosti žijící v jejich obci. Již dva dny před tím byla nalezena těla manželů Alfréda a Emilie Fleischerových, kteří kvůli bezvýchodné situaci, jež jim způsobovala německá okupace, spáchali sebevraždu v lese Na Vinici. Jsou proto považováni za první židovské oběti okupace na území Kolína.⁵⁵

---

⁵³ JANOŠEC, Pavel. *Smrtící plyn známý z holocaustu se ještě vyrábí*. Český rozhlas: Radiožurnál [online]. Kolín, 2002 [cit. 18. 06. 2021]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/smrtici-plyn-znamy-z-holocaustu-se-jeste-vyrabi-6351731>.

⁵⁴ JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. *--a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-44-4. s. 36.

⁵⁵ Tamtéž. s. 40.

Kolínský rabín Richard Feder reagoval na situaci dne 26. dubna 1939 dopisem adresovaným Ministerstvu sociální a zdravotní správy v Praze, ve kterém žádal o povolení vystěhování kolínských Židů. Podařilo se mu za poměrně krátkou dobu shromáždit 600 členů izraelské náboženské obce, kteří spolu chtěli vycestovat a založit novou židovskou obec v zámoří. Rabín Feder žádal za kolínské Židy Anglii a Francii o kousek úrodné půdy, kterou by komitě mohlo obdělávat a svépomocně si zde postavit osadu po vzoru české vesnice.⁵⁶ Po jednání s Dr. Lachoutem, který již jednal s Francií o azylu ve Francouzské Guinei pro pražské Židy, vypadala situace nadějně. Guinejští domorodci však odmítli poskytnout území českým Židům, proto se začalo jednat o ostrově Nové Kaledonii, který sice nebyl nejvhodnějším místem k založení osady, ale i přesto se zdál lepší možností, než bylo žití pod říšskou orlicí. Jen několik dní před plánovanou cestou však vypukla válka a plavba se nikdy neuskutečnila.⁵⁷

V následujících týdnech a měsících přicházeli o svá práva a majetek všichni židovští občané z celého Protektorátu. Dle zápisů rabína Federa si nejprve Němci pečlivě zapisovali veškerý židovský majetek, zajímali se např. i u které pojišťovny a na kolik je kdo pojištěn. Židovské obchody se v Kolíně musely dvojjazyčně označit již 28. března 1939.⁵⁸ Podle Ladislava Kamarýta musely být židovské obchody označeny „*aby byli všichni árijci chráněni před stykem s Židy při nákupech*“.⁵⁹ Zanedlouho však museli Židé odevzdat všechnen svůj cenný majetek, který si říšské úřady dle seznamů vyžádali. Odevzdávaly se i vzácné rodinné památky, vlněné oblečení, šaty, boty, plynové masky a rozhlasové přijímače. Následovalo dokonce vystěhování Židů z jejich domů a bytů, přičemž jim bylo povoleno pronajmout si u nového majitele domu či bytu jeden pokoj. Dne 1. dubna 1940 bylo židovským obchodníkům zakázáno podnikat, zakázáno bylo také Židy zaměstnávat. V září téhož roku byli židovští žáci vyloučeni ze všech škol v Protektorátu. Zakázáno bylo i navštěvování synagog, přestože to do té doby bylo jediné akceptované shromáždění

---

⁵⁶ SÚA, MPSP-R 1938-1951 R 400: *Vystěhovalectví uprchlíků všeobecné, dopis okresního hejtmanství v Kolíně* [online], 2. 5. 1939 [cit. 17.6.2021]. Dostupné také z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/druha-republika-a-zidovsti-uprchlici/uprchlici-vystehovalectvi/dopis-rabina-richarda-federa-ministerstvu-socialni-a-zdravotni-spravy-ve-veci-vystehovani-kolinskych-zidu/>.

⁵⁷ FEDER, Richard. *Židovská tragédie: dějství poslední (The Jewish Tragedy: The Final Act)* [online]. Kolín: Lusk, 1947 [cit. 17.6.2021], s. 13-30. Dostupné také z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/zidovske-obce-v-pasti/omezovani-lidskych-prav-zidovskeho-obyvatele/mezi-okupaci-a-deportaci/#remark-4>.

⁵⁸ JOUZA, Ladislav a Miroslava JOUZOVÁ. Židé v Kolíně: Okupace a holocaust. *Jeruzalém na Labi* [online]. Kolín: Moje město Kolín, 2014 [cit. 17.6.2021]. Dostupné z: <https://www.jeruzalemnalabi.cz/zide-v-koline>.

⁵⁹ KAMARÝT, Jan a KAMARÝT, Ladislav. *Jak v Kolíně bejvávalo*. Kolín: Ladislav Kamarýt, 1996. 278 s., il. ISBN: 80-238-0437-8. s. 117.

židovských obyvatel. Dále jim bylo zakázáno vycházet z bytu či domu po 8 hodině večerní, aby se nemohli v noci vzájemně navštěvovat a předávat si informace. Nesměli ani navštěvovat holiče, aby na první pohled vypadali neupraveně. Roku 1941 bylo Židům přikázáno nosit na oblečení žluté šesticípé hvězdy, aby každý občan ihned poznal jejich původ a mohl se jim vyhýbat. Kolínská věznice byla často plná židovských obyvatel obou pohlaví. Vazebním důvodem bylo ve většině případů např. navštívení hospody, zakoupení novin nebo opuštění bytu po 20 hodině. Obvinění často předcházelo udavačství, mnohdy i smyšlené. V jednom z těchto případů byli manželé Glückovi v Poděbradech udáni za nepovolené držení kožešin. Příslušník gestapa Meier přijel k manželům v ranních hodinách, pana Glücka několikrát udeřil do obličeje a oba manžely nechal převést do vazební věznice v Kolíně. Mezitím se příslušník gestapa Meier pokoušel v domě manželů nalézt kožešiny, jejichž nelegální držení mu bylo neznámým udavačem nahlášeno. Žádné kožešiny v domě však nenašel. Panu Glückovi se ve věznici udělalo nevolno a následně zemřel. Jeho ženu z věznice propustili, aby mohla zařídit převezení a pohřbení manželova těla.⁶⁰

Po atentátu na protektora Reinharda Heydricha byly z Kolína v červnu 1942 odvezeny celkem tři transporty židovských rodin z kolínského okresu do terezínského tábora. O transportech Židů z Kolína blíže pojednává kapitola 3.4.2.

2.5 Kolínské odbojové skupiny

Ihned po ovládnutí Československa se na území republiky začaly tvořit domácí odbojové skupiny. Proti jedné z nich, Komunistické straně Československa, Němci vykročili již v březnu 1939, kdy proběhla tzv. Akce mříže (německy „*Aktion Gitter*“) při které bylo mimo jiné zatčeno i 32 kolínských komunistů.⁶¹

2.5.1 Ilegální komunistické organizace

Komunistický region Praha-venkov, který byl označován šifrou C-2, zahrnoval i Kolínsko, které tak bylo začleněno do ilegální komunistické sítě již od května 1939. V té době přijel do Kolína Adolf Pimpara, jeden z instruktorů sítě, aby zde vyhledal dlouholetého člena strany KSČ, Václava Březinu. Dohodli spolu pracovní postup na vybudování ilegální komunistické organizace, ve které měl Březina funkci agitačního a

---

⁶⁰ FEDER, Richard. *Židovská tragédie: dějství poslední (The Jewish Tragedy: The Final Act)* [online]. Kolín: Lusk, 1947 [cit. 17.6.2021], s. 13-30. Dostupné také z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/zidovske-obce-v-pasti/omezovani-lidskych-prav-zidovskeho-obyvatelstva/mezi-okupaci-a-deportaci/#remark-4>.

⁶¹ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 238.

propagačního referenta pro Kolín. Společně pak s dalšími členy založili komunistické buňky v kolínských továrnách Draslovce, Kolínské továrně na kávové náhražky, Báňské a hutní, kolínské elektrárně, Vozovce, tzv. Korkárně a ve firmě na rafinerii minerálních olejů, Vacuum Oil Company. Vedoucí instruktoři z kolínské organizace se s krajskými instruktory setkávali z bezpečnostních důvodů na různých venkovních místech, v bytech odbojářů jen zřídka. Činnost komunistické sítě byla zaměřena především na budování ilegální sítě, zvětšení počtu svých odbojářů, zřizování míst pro setkávání a předávání ilegálního tisku atd. K hlavní náplni Komunistické odbojové činnosti v letech 1939 a 1940 patřilo zejména rozmnožování a předávání ilegálního tisku, Rudého práva. Pro oblast Kolínska probíhalo předávání na vybudované přepážce v pražské mlékárně (*Na Harfě*) na Vysočanech. Na začátku roku 1940 mělo I. ilegální ústřední komunistické vedení zájem o odbojovou práci na kolínském nádraží, které bylo pro Německou říši důležitým železničním uzlem. Když však navázal instruktor Jindřich Kotal spojení s některými nádražními zaměstnanci, zjistil, že tam již odbojová skupina aktivně funguje (a byla v činnosti do roku 1943). Poměrně úspěšné počínání odbojových skupin na Kolínsku bylo přerušeno prvním zatýkáním v květnu 1940. Z Kolína byli zatčeni Karel Kurka, Jan Novák a František Blechšmíd. Jindřich Kotal před zatčením z Kolína uprchl k Uhlířským Janovicím, kde se mu za pomoci komunisty Jaroslava Nešpora podařilo založit základnu pro silnou komunistickou organizaci vedenou Leem Burešem, instruktorem II. a III. ilegálního vedení. Celá tato síť byla během let 1940 a 1941 téměř kompletně rozbita a mnoho jejích odbojářů bylo zatčeno.⁶²

Leo Bureš je spojen i s druhou etapou ilegální komunistické protinacistické rezistence na Kolínsku. Bureš před válkou působil jako funkcionář a politický pracovník na Kladensku a ve Slánsku, po přijetí Mnichovské dohody odešel do Prahy. Do ilegality vstoupil v červenci 1941, kdy mu hrozilo zatčení. Na podzim téhož roku byl poslán na Kolínsko a Uhlířskojanovicko za účelem obnovení ilegální komunistické sítě. Jeho první základna se nacházela na ideálním místě, díky četným vesničkám a hlubokým lesům, právě v blízkosti Uhlířských Janovic. To se stalo odrazovým můstkem k vybudování odbojové sítě na Kolínsku. Burešovi se dále povedlo navázat kontakt s Jaroslavem Peřinou z Velimi a rodinou Brázdovou z Ratboře. Velim a Ratboř se tak staly středem Burešovy organizace na Kolínsku. Účelem této odbojové organizace bylo shromažďování zbraní, materiálů pro destrukci železnic, rozšiřování ilegálního tisku, shánění potravinových lístků atd. Prvním

---

⁶² JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 238-242.

narušením, ale nikoli přerušením, Burešovy odbojové skupiny bylo zatýkání v Kácově a v Kamenné Lhotě na podzim roku 1942. Organizace se následně přemístila do Sudějova, kde částečně pobýval i Leo Bureš, pokud se zrovna neskrýval na Kolínsku. Roku 1943 odešel do východních Čech, kde byl 21. února téhož roku zatčen před choceňským nádražím. Přestože hrdinsky odolával surovým výslechům, byl umístěn do věznice v Budyšíně, kde 30. září toho roku zemřel na následky mučení. Druhá vlna zatýkání odbojářů na Kolínsku proběhla po 21. únoru 1943. Řada lidí byla zatčena, někteří z nich soudem odsouzeni k trestu smrti a popraveni. Další z nich byli posláni do koncentračních táborů, ve kterých mnozí zemřeli.⁶³

2.5.2 Další odbojové skupiny na Kolínsku

V Kolíně působila celá řada dalších národně vlasteneckých odbojových organizací. Po okupaci se začala utvářet vojenská odbojová skupina *Obrana národa*, jejíž organizační struktura byla dotvořena již v létě 1939. Obrana národa si kladla za cíl obnovit Československou republiku v předmnichovských hranicích. Založena byla vysokými českými důstojníky a generály, členskou základnu tvořili sokolové, bývalí legionáři, státní zaměstnanci a inteligence. V čele Obrany národa bylo hlavní velitelství, dále velitelství zemská, krajská a okresní. Tato odbojová skupina udržovala spolu s Politickým ústředím styk se zahraničím pomocí kurýrů a později také vysílaček SPARTA I (civilní) a SPARTA II (vojenská). Jedna z těchto vysílaček byla na počátku války ukryta v Cerhenicích, druhá byla nějakou dobu ukryta v blízkosti Kozojed na Černokostelecku. Činnost Obrany národa spočívala v převodu osob do zahraničí, obstarávání zbraní pro připravované povstání a rozšiřování ilegálního tisku.⁶⁴

V Kolíně byla okresní organizace Obrany národa založena v polovině dubna 1939 a dostala krycí název „*Pribina*“. Na začátku své působnosti spadala Kolínská okresní organizace pod krajské velitelství v Mladé Boleslavi, v červnu téhož roku se však osamostatnila a povýšila na velitelství krajské. V jeho čele stál plukovník Josef Buršík, velitelem Kolína byl plukovník Jaroslav Blavic. V srpnu toho roku vstoupilo do odbojové skupiny 300 lidí z Kolínska. Odbojová skupina v Kolíně spolupracovala i s místním komunistickým odbojem. Nejaktivnější složka Obrany národa v čele s kolínským rodákem Václavem Morávkem a Josefem Mašínem byla s Kolínem v přímém spojení. V létě 1939 se v Kolíně utvářela další vojenská odbojová skupina v čele s generálem tankového vojska

---

⁶³ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 242-243.

⁶⁴ Tamtéž. s. 243-244.

Antonínem Pavlíkem. Ačkoli obě tyto skupiny pracovaly samostatně, mnohdy spolu spolupracovaly. První vlna zatýkání postihla kolínskou Obranu národa v polovině února 1940. Plukovník Josef Buršík a poručík Končel byli odsouzeni k smrti a v listopadu 1942 popraveni v Berlíně. Obrana národa v čele s generálem Antonínem Pavlíkem pokračovala ve své činnosti až do jara 1943, kdy přišla druhá vlna zatýkání. Gen. Pavlík zemřel na kolínském gestapu, většina zatčených se však dočkala osvobození.⁶⁵

Obdobnou organizací bylo i „*Všeobecné národní hnutí – Československý odboj domácí*“, více známou jako „*Prstýnkáři*“. Organizace se utvářela od léta do podzimu roku 1939. Svě skupiny měla, kromě Prahy, na celém okupovaném území Protektorátu, tedy i v Kolíně. Skupina se zabývala především propagační, organizační a zpravodajskou činností a pomáhala bývalým důstojníkům, vojákům i politikům s přechodem do zahraničí. Později také finančně podporovala rodiny zatčených odbojářů, shromažďovala zbraně a připravovala sabotáže a destrukce. K vedení kolínské skupiny patřil bývalý legionář Josef Adrián, Otakar Moravec a lékař František Dvořák. Přechody do zahraničí uskutečňovali za pomoci ostravských železničářů a moravsko-slovenských studentů. Dále převzali tisk letáků, který probíhal v Bayerově tiskárně. Kvůli nedostatečnému utajení se o kolínských prstýnkářích brzy dovědělo gestapo a dosadilo do vedení Antonína Nerada, který začal v únoru 1941 dojíždět na schůzky prstýnkářů do kolínského muzea. Na přelomu léta a podzimu téhož roku gestapo zatkl několik členů organizace. Josef Adrián, Otakar Moravec i František Dvořák byli 10. června 1943 popraveni v Drážďanech.⁶⁶

Mezi další na Kolínsku fungující odbojové organizace patří civilní nekomunistická protiněmecká organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme (zkr. PVVZ). Utvářet se začala na jaře roku 1939, vedení bylo sestaveno v červnu téhož roku. Hlavní funkcí PVVZ byla zpravodajská činnost a vysílání zpráv do zahraničí pomocí kurýrů a vysílaček. Organizovala také přechody do zahraničí, protestní akce a sdílela ilegální tisk s pravdivými zprávami o válečném dění. Roku 1940 vzniká Ústřední vedení odboje domácího (zkr. ÚVOD) ze spolupráce Petičního výboru Věrní zůstaneme a Obrany národa. V rámci tohoto orgánu se některé jeho složky podílely na přijetí českých parašutistů z Velké Británie. Při uskutečnění operace BENJAMIN v dubnu 1941 měl být parašutista Otmar Riedl přijat nedaleko Kolína. Kvůli chybě navigátora však přistál až v Landecku, na rakousko-italské hranici.

---

⁶⁵ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 244.

⁶⁶ Tamtéž. s. 245.

Roku 1940 se poměrně početná skupina Petičního výboru Věrní zůstaneme utvořila i na Kolínsku. V jejím vedení stál Karel Hladeček, který se staral o předávání zpráv Praze, jeho zástupce Josef Doskočil, měl na starost výběr osob pro revoluční národní výbory, a tajemník Alfonz Remunda, který řídil ilegální práci odbojářů. Hlavním účelem však byla zpravodajská činnost, která informovala o kolínské rafinerii minerálních olejů, výrobě kyseliny kyanovodíkové atd. Zdeněk Jelínek v knize *Kolínsko* dále uvádí, že „před napadením Sovětského svazu kolínská skupina hlásila, že ve zdejší vozovce jsou vyráběny železniční vagóny konstruované pro širokorozchodné sovětské tratě“. Gestapo však na podzim roku 1942 zasáhlo a Karel Hladeček i Josef Doskočil byli odsouzeni k smrti. Několik dalších členů bylo transportováno do koncentračních táborů.⁶⁷

Významnou formou české národně vlastenecké protiněmecké rezistence byl mimo jiné i tisk. Od dubna 1939 do podzimu 1940 byl v Praze ilegálně vydáván časopis *V boj*. Tento časopis se z Prahy dostával i do dalších koutů protektorátu, kde byl přetiskován a doplňován místními událostmi. Kolínskou organizaci *V boj* vybudoval v březnu 1939 Josef Cyvín spolu s Josefem Kobiánem, původně jako součást Politického ústředí. Podobnou organizaci budoval současně i Karel Holan, který byl v přímém spojení se složkou vedení pražského Petičního výboru Věrní zůstaneme. Obě tyto organizace se koncem dubna téhož roku spojily pod názvem „*V boj, družstvo prvního sledu*“. Další města, převážně se jednalo o města východních Čech, byly zapojovány do organizace právě přes kolínské středisko. Náplní organizace byl ilegální tisk, rozmnožování časopisu *V boj* a různých protiněmeckých letáků. Kolínská skupina byla ve spojení s dalšími kolínskými organizacemi, jako Obrana národa, prstýnkáři a komunistický odboj. První narušení organizace proběhlo v září 1939 zatčením Josefa Kobiána, který byl kvůli nedostatku důkazů pro usvědčení propuštěn. Při dalším zatýkání v říjnu téhož roku byli zatčeni Karel Holan a Josef Cyvín. Ostatní členové organizace se vzápětí zapojili do jiných kolínských odbojových skupin.⁶⁸

---

⁶⁷ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 245-248.

⁶⁸ Tamtéž. s. 248-257.

3 Průběh a následky heydrichiády v Kolíně

3.1 Čechoslováci v exilu

Dne 25. října 1938, tedy krátce po podepsání Mnichovské dohody, emigroval bývalý prezident Československé republiky Edvard Beneš do Londýna. Zde vytvořil exilovou vládu Československa, známou jako „*prozatímní státní zřízení*“. Účelem vytvoření exilové vlády zjednodušeně bylo zajištění právní kontinuity ČSR a dosáhnout zneplatnění Mnichovské dohody a v důsledku toho navrácení ztracených území.⁶⁹ Se začátkem okupace Československa nacistickým Německem odešlo do zahraničí, především do Francie a Anglie, mnoho českých i slovenských mužů. V Anglii se Beneš nepřetržitě pokoušel získat zájem Anglie pro pomoc Československu. To se mu podařilo až po obsazení Francie fašistickou armádou v červnu 1940, kdy do Londýna emigrovalo přes 3 tisíce československých mužů, kteří byli připraveni bojovat po boku Anglie a tím zachránit svou vlast. Exilová vláda úzce spolupracovala s domácím odbojem, důležité bylo především shromažďování a předávání informací z území Protektorátu.⁷⁰

V dubnu 1941 začal Emil Strankmüller v zahraničí vyhledávat československé vojáky, kteří by byli schopni sabotáží a teroristických akcí. Požadoval po nich především vlastenectví, statečnost, inteligenci, mlčenlivost a výkonnost. V první vlně bylo vybráno 36 mužů, mezi nimi i Jozef Gabčík. Na podzim téhož roku totiž mělo dojít k prvnímu vysazení českých a slovenských parašutistů na území Protektorátu. Tito muži byli šest týdnů cvičeni na skotské vysočině ve střelbě, boji, sabotáži a také skoku z letadla. Příprava však byla velice podceňena, parašutisté dostali nepřesné adresy lidí, u kterých se měli v Protektorátu schovat, byli vybaveni nedbale zfalšovanými průkazy a neměli tušení o podmínkách života na okupovaném území.⁷¹

3.2 Reinhard Heydrich

Období tzv. heydrichiády dostalo své jméno po zastupujícím říšském protektorovi Reinhardu Heydrichovi. Heydrich je nejen pro naše dějiny natolik významnou postavou, že

---

⁶⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945* [online]. Praha: Leges, 2010 [cit. 19.6.2021]. ISBN 978-80-87212-39-4. s. 484-485. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0a7df050-5045-11e6-ad5e-5ef3fc9bb22f>.

⁷⁰ HAASIS, Hellmut G. *Smrt v Praze: atentát na Reinharda Heydricha* [online]. Praha: Vitalis, 2004 [cit. 19.6.2021]. ISBN 80-7253-141-7. s. 79-80. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c58d0050-4912-11e6-8746-005056825209>.

⁷¹ Tamtéž. s. 81-83.

považují za vhodné „věnovat“ tuto subkapitulu jemu a jeho bezohlednému a brutálně pragmatickému počínání v úřadu zastupujícího říšského protektora.

Reinhard Tristan Eugen Heydrich patřil mezi nacistické špičky, stál zejména v čele Hlavního úřadu říšské bezpečnosti a Bezpečnostní služby, zastával úřad zastupujícího říšského protektora, a taktéž předsedal konferenci ve Wansee, kde byl naplánován vrchol holokaustu, tzv. Konečné řešení židovské otázky. Na podzim roku 1941 byl SS-Obergruppenführer Heydrich jmenován zastupujícím říšským protektorem Protektorátu Čechy a Morava, formálně zastupoval řádného říšského protektora Konstantina von Neuratha, který byl tou dobou na zdravotní dovolené.⁷² Význam Reinharda Heydricha dokládá i fakt, že na něj byl spáchán nakonec úspěšný atentát, o kterém bude pojednáno v kapitole 3.3. Není bez zajímavosti, že na rozdíl od ostatních nacistických špiček, jako např. otylý a na morfiu závislý Hermann Göring nebo malý a kulhavý Goebbels, byl Heydrich jakýmsi ztělesněním nacistických ideálů – odvážný, schopný, muzikálně nadaný, štíhlý vysoký blonděák, který nejenže zastával četné úřady, ale současně byl i aktivním pilotem Luftwaffe.⁷³

Heydrichův nástup do úřadu říšského protektora dne 27. září 1939, oficiálně o den později, byl doprovázen rozporupnými reakcemi. Češi na jednu stranu upřednostňovali Heydricha, říšského Němce, před nenáviděným sudetským Němcem Karlem Hermannem Frankem, na stranu druhou však očekávali zostření již tak velmi neutěšené situace. Ani protektorátní Němci nebyli v názoru na Heydricha jednotní – sice očekávali přísnější opatření vůči Čechům, nicméně nezapomínali na to, že Heydrich nechal řadu sudetoněmeckých nacionalistů zavřít do koncentračních táborů.⁷⁴ Heydrich, který zastupoval zřejmě příliš mírného, málo důrazného, Konstantina von Neuratha, měl za úkol „plně využít hospodářský potenciál Protektorátu“, tedy plně využít českých a moravských továren k výrobě zbraní a dalšího příslušenství pro válku.⁷⁵

Heydrichovy brutální metody se projeví takřka ihned po jeho příjezdu – zastupující říšský protektor nechal vyhlásit stanné právo, během prvních 3 dnů Heydrichova panování nad Čechy a Moravou bylo vyneseno 58 rozsudků smrti, koncem výjimečného stavu se toto

---

⁷² DESCHNER, Günther, ČADSKÝ, Vladimír a ŠUSTEK, Vojtěch. *Reinhard Heydrich: architekt totální moci* [online]. V Praze: Rybka, 2002 [cit. 19.6.2021]. ISBN 80-86182-62-2. s. 7 - 8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:61ee48c3-0fa2-4da7-8d95-ff08d70f8523>.

⁷³ Tamtéž. s. 119.

⁷⁴ Tamtéž. s. 211.

⁷⁵ Tamtéž. s. 212.

číslo vyšplhalo na 404. Mezi popravenými byli odbojáři, důstojníci bývalé armády ČSR,⁷⁶ většinu exekutů však tvořily nikoli osoby zúčastněné na odboji či jiných protiněmeckých aktivitách, avšak pachatelé hospodářských deliktů, kteří byli označeni za viníky tehdejší katastrofální zásobovací situace.⁷⁷ Tento Heydrichův krok byl paradoxně krokem vítaným mezi nižšími sociálními vrstvami.⁷⁸ Trestu smrti neunikl ani tehdejší druhý čelní představitel české autonomie, generál Eliáš, který byl odsouzen ve vykonstruovaném procesu, který začal být připravován ještě před Heydrichovým nástupem do úřadu říšského protektora. Tehdejší říšský ministr spravedlnosti Otto Georg Thierack v tomto Heydrichovy poskytl, ač ne příliš ochotnou, součinnost.⁷⁹ Generál Alois Eliáš, předseda protektorátní vlády a odbojář, byl dle očekávání promptně odsouzen k smrti, rozsudek však z politických důvodů nebyl vykonán ihned, Eliáš dokonce Heydricha přežil, a byl popraven až 19. června 1942 na Kobylišké střílnici, kde byl zastřelen.⁸⁰

Heydrich při svém působení však nebyl pouze důrazný, byl i efektivní. To se ukázalo, když se pasoval do role „přítele pracujícího člověka“, a zlepšil sociální postavení továrních dělníků, kterým zvýšil přiděly tuků a zajistil jim pracovní obuv, provedl reformu sociální péče a sociálního pojištění a zvýšil důchody.⁸¹ Jeho motiv samozřejmě nebyl altruistický, Heydrich takto konal v duchu svého úkolu: plné využití českých výrobních kapacit, k čemuž potřeboval české dělníky. Podobně velkoryse se Heydrich choval i např. k četníkům, kterým vyplácel prémie v případě jejich zranění při potírání odboje.⁸²

Z výše uvedeného je patrné, že Heydrich nebyl pouze barbar, který bezmyšlenkovitě posílal na popraviště všechny, kdo se mu znelíbili, ale že byl především efektivní pragmatik, který dokázal svou neomezenou moc na území protektorátu využít k vytváření poslušných kolaborantů, kteří by nakonec byli pod německou nadvládou i spokojeni.

3.2.1 *Správní reforma*

Heydrichově pozornosti neušla ani protektorátní veřejná správa, která byla v rámci tzv. Heydrichovy správní reformy přeměněna tím způsobem, že říšské orgány posílily na úkor

---

⁷⁶ DESCHNER, Günther, ČADSKÝ, Vladimír a ŠUSTEK, Vojtěch. *Reinhard Heydrich: architekt totální moci* [online]. V Praze: Rybka, 2002 [cit. 20.6.2021]. ISBN 80-86182-62-2. s. 212. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ff57c751-197d-4f16-85b4-5d9e0a4b4b3c>.

⁷⁷ Tamtéž. s. 222.

⁷⁸ Tamtéž. s. 223.

⁷⁹ Tamtéž. s. 218.

⁸⁰ PASÁK, Tomáš. *Generál Alois Eliáš a odboj* [online]. Praha: Melantrich, 1991 [cit. 20.6.2021]. s. 38. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:660be3d0-bde2-11e2-ada5-005056825209>.

⁸¹ DESCHNER, Günther, ČADSKÝ, Vladimír a ŠUSTEK, Vojtěch. *Reinhard Heydrich: architekt totální moci* [online]. V Praze: Rybka, 2002 [cit. 20.6.2021]. ISBN 80-86182-62-2. s. 228 - 229. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f26f92a5-b374-4196-b6c1-1cb9d433deaf>.

⁸² Tamtéž. s. 230.

orgánů „autonomních“, a to až takovým způsobem, že dělba na orgány říšské a autonomní přestala existovat.⁸³ Heydrichovou správní reformou došlo k značnému nabobtnání bezprostředního vlivu nacistického Německa na území Protektorátu, byla taktéž zavedena koncepce „správy z příkazu Říše“, v rámci které mohly říšské orgány delegovat určitou agendu na autonomní orgány – fakticky tak došlo, jak již bylo řečeno výše, k faktickému absorbování autonomní veřejné správy správnou nacistickou, byť propagandou to bylo prezentováno pochopitelně zcela opačně.⁸⁴ V rámci Heydrichovy správní reformy rovněž došlo ke slučování některých okresů, k zavedení úřadu vedoucího okresního hejtmána, resp. okresního hejtmána s rozšířenou působností, který nahradil několik tzv. *oberlandrátů*, zdůrazňuji však, že se tak nestalo plošně.⁸⁵

Po atentátu na Heydricha se stal novým zastupujícím říšským protektorem Kurt Daluge, v roce 1943 byl pak oficiálně odvolán Konstantin von Neurath z úřadu říšského protektora a byl nahrazen Wilhelmem Frickem, dosavadním ministrem vnitra nacistického Německa, s jehož příchodem došlo ke značnému posunu v povaze tohoto úřadu. Funkce říšského protektora pozbyla většinu svého mocenského významu, a stal se jakousi reprezentativní figurou, přičemž většina jeho exekutivních pravomocí připadla na úřad státního ministra, kterým byl po celou dobu existence tohoto úřadu již mnohokrát zmiňovaný K. H. Frank.⁸⁶ Všichni tři jmenovaní, Daluge, Frick i Frank, byli po válce popraveni jako váleční zločinci.

3.3 Operace Antropoid

Benešovo plánování atentátu nabralo na rychlosti v září 1941 poté, co se Reinhard Heydrich stal zastupujícím říšským protektorem. Toto jednání vysvětluje Helmut G. Haasis následovně: „*Není tomu tedy tak, jak lze všude číst, že totiž zostření situace zavinili parašutisté. Naopak: nejprve Heydrichovo brutální počínání způsobilo, že si vzal odboj protektora na mušku.*“⁸⁷ Edvard Beneš se rozhodl neotálet a vyslat parašutisty na území Protektorátu co nejdříve. Akce měla být pro německé okupanty výstrahou a měla vypadat jako „*spontánní akt národního zoufalství*“. Den provedení atentátu byl poněkud ukvapeně

---

⁸³ SCHELLE, Karel. *Dějiny české veřejné správy* [online]. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009 [cit. 20.6.2021]. ISBN 978-80-7380-203-5. s. 160. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fb3b20c0-7f22-11e5-bf6c-005056825209>.

⁸⁴ Tamtéž. s. 161.

⁸⁵ Tamtéž. s. 161-162.

⁸⁶ *Národní archiv - Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě*. Badatelna.eu | paměťové instituce online [online]. Copyright © LemonBone s.r.o. [cit. 28.06.2021]. Dostupné z: <http://www.badatelna.eu/fond/959/uvod/1369>

⁸⁷ HAASIS, Hellmut G.. *Smrt v Praze: atentát na Reinharda Heydricha* [online]. Praha: Vitalis, 2004 [cit. 21.6.2021]. ISBN 80-7253-141-7. s. 83. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c58d0050-4912-11e6-8746-005056825209>.

stanoven na den založení Československé republiky, tedy 28. října 1941, odkládání termínu nesl Beneš velmi těžce, ale vzhledem k nedostatku času na přípravu parašutistů bylo odložení termínu nutné. Atentátem chtěl Beneš dosáhnout tří cílů, a to zachránění životů tří tisíců odbojářů, které měl Heydrich nechat popravit, dodání síly a odvahy odboji na území Protektorátu a předčení sovětských sympatií u Čechoslováků. Takto se zrodil plán ANTHROPOID. První pokusy o vysazení parašutistů nad Prahou skončily neúspěchem, první parašutista přistál v rakouských Alpách, druhý parašutista, František Pavelka, u Čáslavi. Pavelka se pokusil o přesun do Prahy, nicméně byl prozrazen, zatčen gestapem a 11. ledna 1943 popraven. Díky materiálům, které měl Pavelka u sebe se gestapo dostalo až k Paulu Thümmelovi a Václavu Morávkovi, kteří stáli v čele pražského vojenského odboje a brutálními výslechy se gestapo dovědělo i o plánování sabotáží z Londýna, o plánu spáchat atentát však ne. Beneš v tomto ohledu nebyl příliš důvěřivý a o operaci ANTHROPOID vědělo jen velmi málo lidí. Velitel tajné služby Moravec vybral v říjnu 1941 dva parašutisty, kteří měli atentát spáchat. Byl to Slovák Jozef Gabčík a Čech Karel Svoboda. Po několika dnech však Karel Svoboda utrpěl úraz a byl ve skupině ANTHROPOID nahrazen Janem Kubišem. Zbraň, kterou měli při atentátu použít, byl samopal Sten, který se dal snadno rozložit na 3 části, skrýt do batohu a v případě potřeby zase rychle složit a použít. V případě, že by samopal při atentátu selhal, byl připraven ještě 14 cm dlouhý ruční granát typu Mills, z něhož bylo před použitím nutné sundat kryt a teprve poté odjistit.⁸⁸

Dne 29. prosince 1941 už Kubiš s Gabčíkem nastupují do halifaxu kanadského pilota, který z časových důvodů přibírá i skupiny SILVER a a SILVER B, které mají v Čechách obnovit radiotelegrafický kontakt. Kvůli nepříznivému počasí však skupina ANTHROPOID nedokázala z letadla rozpoznat Plzeň, u které se nachází vesnice Ejpvovice, která měla být jejich cílem a seskočila o něco dále, poblíž obce Nehvizdy, asi 30 km východně od Prahy.⁸⁹ V Nehvizdech parašutisté získali pomoc místního hajného Aloise Šmejkal, který jim pomohl nalézt úkryt a obstarat jídlo.⁹⁰ V Praze se Gabčík s Kubišem přihlásili k náčelníkovi vysočanské skupiny Sokol Jaroslavu Piskáčkovi, který jim poskytl úkryt i podporu. Poté přebývali v žižkovských bytech odbojáře Jana Zelenky-Hajského, který skupině pomohl spojit se se skupinou SILVER a, se kterou společně naplánovali atentát. Na konci března

---

⁸⁸ HAASIS, Hellmut G.. Smrt v Praze: atentát na Reinharda Heydricha [online]. Praha: Vitalis, 2004 [cit. 21.6.2021]. ISBN 80-7253-141-7. s. 83-92. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c58d0050-4912-11e6-8746-005056825209>.

⁸⁹ Tamtéž. s. 93-98.

⁹⁰ IVANOV, Miroslav a RICHTER, Karel. Atentát na Reinharda Heydricha [online]. Opava: Hart, 2003 [cit. 21.6.2021]. ISBN 80-86529-36-3. s. 9-15. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f8cb6aa0-1775-11e3-a9a8-005056825209>.

se radiotelegrafické skupině SILVER a podařilo zprovoznit vysílačku *Libuše*, pomocí které zařídili vyslání dalších dvou skupin exilových parašutistů *Out Distance a Zinc*, které měly nahradit neúspěšnou skupinu SILVER B.⁹¹

Po celou dobu ukryvání u odbojářů v Protektorátu přemýšleli Gabčík a Kubiš nad průběhem atentátu. V první řadě bylo důležité zvolit vhodné místo k jeho provedení. Věděli, že musí najít v Heydrichově každodenní cestě automobilem, pokud možno co nejvíce ostrou zatáčku, na které bude muset Heydrichův řidič zpomalit automobil. S tím jim pomohl sám Heydrich, který se přestěhoval z Pražského hradu na zámek v Panenských Břežanech. Mezi ulicí Kirchmayerovou a V Holešovičkách, kudy jezdil Heydrich každý den na Pražský hrad, se nacházela velmi ostrá pravá zatáčka, na které musel Heydrichův řidič výrazně zpomalit.⁹²

Ráno 27. května 1942 se měl Reinhard Heydrich po dlouhé době setkat s říšským vůdcem Adolfem Hitlerem. V 10.35 projíždí jeho černý Mercedes 320 C, řízený SS-Oberscharführerem Johannesem Kleinem Kirchmayerovou ulicí a zpomaluje v ostré zatáčce do ulice V Holešovičkách. Na druhé straně silnice v zatáčce pravděpodobně stojí Adolf Opálka a dává kolegům informaci pomocí zrcátka, že Heydrichův mercedes jede bez ozbrojeného doprovodu.⁹³ Jozef Gabčík se samopalem STEN skáče před automobil a míří na Heydricha, samopal však selhává. Na řadě je tedy Jan Kubiš, který je na takovou situaci připraven z parašutistického výcviku, bere do ruky ruční granát, odšroubuje a odjistí jej a hází spodním obloukem do automobilu. Granát však minul cíl a explodoval na stupátku před pravým zadním kolem. Kubiš a Gabčík si při útěku už nestačili všimnout, že výbuch prorazil karoserii, jejíž kus prorazil pravé přední sedadlo a zranil Heydricha. Po četných těžkých zraněních zemřel Reinhard Heydrich 4. června toho roku v nemocnici na následky atentátu.⁹⁴

Již po několika hodinách od atentátu bylo v Protektorátu vyhlášeno druhé stanné právo, teror zvaný „*heydrichiáda*.“ Za informace o pobytu atentátníků byla vypsána odměna 10 milionů korun. Jen do Heydrichovy smrti bylo zavražděno 442 občanů.⁹⁵ Po jeho

---

⁹¹ EMMERT, František. *Atentát na Heydricha* [online]. Brno: B4U, 2008 [cit. 21.6.2021]. ISBN 978-80-87222-00-3. s. 52-59. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:345b15c0-f2f6-11e6-bfcc-001018b5eb5c>.

⁹² BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid 1941-1942* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informačních služeb, 2007 [cit. 22.6.2021]. ISBN 978-80-7278-411-0. s. 58. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6ccb2f0-64dc-11e6-86b1-005056827e51>.

⁹³ EMMERT, František. *Atentát na Heydricha* [online]. Brno: B4U, 2008 [cit. 21.6.2021]. ISBN 978-80-87222-00-3. s. 65. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:345b15c0-f2f6-11e6-bfcc-001018b5eb5c>.

⁹⁴ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid 1941-1942* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informačních služeb, 2007 [cit. 21.6.2021]. ISBN 978-80-7278-411-0. s. 64-68. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6ccb2f0-64dc-11e6-86b1-005056827e51>.

⁹⁵ EMMERT, František. *Atentát na Heydricha* [online]. Brno: B4U, 2008 [cit. 22.6.2021]. ISBN 978-80-87222-00-3. s. 70. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:345b15c0-f2f6-11e6-bfcc-001018b5eb5c>.

smrti teror zesílil. Denně byly popravovány desítky lidí, dvě obce vyvražděné. Rozzuření Němci zastřelili každého, o kom měli pochybnosti. Kubiš a Gabčík se i po atentátu skrývali u rodin a jednotlivců z domácího odboje. Rodiny těch, kteří pomohli atentátníkům nalézt úkryt, byly popraveny bez slitování.

Rozsah pátrání po parašutistech neměl v dějinách kriminalistiky obdoby. Do Prahy přijely i policejní posily z německých měst. Všichni lidé, kteří mohli být v daný den svědky atentátu, byli vyslýcháni. Prováděly se i kontroly vytipovaných pražských bytů.⁹⁶ Sedm parašutistů, mezi nimi Jozef Gabčík, Jan Kubiš, Adolf Opálka, Josef Bublík, Jan Hrubý, Jaroslav Švarc a Josef Valčík, se však přesunuli do pravoslavného kostela sv. Cyrila a Metoděje (v té době kostel sv. Karla Boromejského) v Resslově ulici v Praze. Jejich identitu a identitu všech, kteří jim pomáhali, prozradil až parašutista skupiny Out Distance Karel Čurda, který nevydržel přihlížet nelítostnému vraždění nevinných lidí. Dne 17. června 1942 se gestapu podařilo, za pomoci brutálních metod, zjistit místo úkrytu parašutistů. Následujícího dne byl kostel obklíčen jednotkami SS a gestapa.⁹⁷ Pro parašutisty měla být noc z 17. na 18. června poslední nocí v Praze, poté měli být převezeni na bezpečnější místa, ukryti v rakvích. Všichni měli spát v kryptě kostela, jen Kubiš, Opálka a Bublík odešli spát na kruchtu kostela. Oddíly SS se do kostela dostaly krátce po čtvrté hodině ranní a začala téměř dvouhodinová přestřelka, poté si Opálka a Bublík vzali život ranou z pistole. Kubiš utrpěl vážná zranění, na jejichž následky zemřel po převozu do nemocnice. Gestapo brzy zjistilo, že zbylí čtyři parašutisté se skrývají v katakombách pod kostelem. Otvorem do krypty byly z Resslovy ulice házeny granáty, poté gestapo přivolalo na pomoc požárníky, kteří měli kryptu vytopit. To však trvalo příliš dlouho, a proto se velitel zásahu rozhodl odpálit dávno zazděný vchod do krypty, který se nacházel za oltářem uvnitř kostela. Po sedmi hodinách došla zbylým čtyřem parašutistům munice, a tak se Gabčík, Hrubý, Švarc a Valčík rozhodli ukončit svůj život ranou z pistole.⁹⁸

3.4 Heydrichiáda v Kolíně

Roku 1972 došlo ke znovuotevření případů stanného práva, spojených s Paulem Feustelem, bývalým velitelem gestapa v Kolíně, který nechal v červnu 1942 zastřelit minimálně

---

⁹⁶ EMMERT, František. *Atentát na Heydricha* [online]. Brno: B4U, 2008 [cit. 22.6.2021]. ISBN 978-80-87222-00-3. s. 71-72. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:345b15c0-f2f6-11e6-bfcc-001018b5eb5c>.

⁹⁷ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid 1941-1942* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informačních služeb, 2007 [cit. 22.6.2021]. ISBN 978-80-7278-411-0. s. 76. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6ccb2f0-64dc-11e6-86b1-005056827e51>.

⁹⁸ EMMERT, František. *Atentát na Heydricha* [online]. Brno: B4U, 2008 [cit. 22.6.2021]. ISBN 978-80-87222-00-3. s. 90-93. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:345b15c0-f2f6-11e6-bfcc-001018b5eb5c>.

30 kolínských občanů na popravišti v Pardubicích. Teprve po třiceti letech vyšlo najevo, že Paul Feustel má na svědomí dalších devět životů, o kterých v Protektorátu nikdo nevěděl. Podle Feustela se jednalo pouze o zanedbané osoby bez dokladů, bez práce a bez domova. Původně bylo zadrženo asi 20 osob, po výslechu však bylo 11 propuštěno, zbývající byli popraveni v červnu 1942 ve dvou exekucích. Někteří byli dokonce přivezeni českou policií, z čehož Feustel usoudil, že se jich policie chce zbavit. V předem určený den byly tyto osoby odvezeny z vězení ke kolínskému gestapu a poté do lesa u obce Jelen, která se nachází zhruba 15 km severovýchodně od Kolína. Těchto devět osob bylo na místě zastřeleno, aniž by proběhlo jakékoliv předchozí soudní řízení. Následně zde byli pohřbeni a jejich hroby byly zahrabány větvemi a listím, aby nebylo snadné je najít.⁹⁹

3.4.1 Karel Čurda

Nechvalně známý Karel Čurda, narozený v říjnu 1911 v Nové Hlíně v jižních Čechách, utekl v červnu 1939 před začátkem války do Polska a o dva měsíce později se dostal do cizinecké legie ve Francii. Po obsazení Francie nacistickým Německem roku 1940 uprchl lodí do Anglie, kde o několik měsíců později začal s parašutistickým výcvikem.

Když se jeho kolegové z cizinecké legie v Anglii dozvěděli, že byl Čurda vybrán pro misi Out Distance, rozhodli se podat generálu Ingrovi protestní list, ve kterém informovali o tom, že Čurda má sklony k alkoholismu, dvakrát se pokusil o sňatkový podvod v britských rodinách, obdivuje Adolfa Hitlera a lituje svého útěku z Protektorátu, jelikož by tam mohl sloužit u protektorátní policie. Plukovník Moravec však list zamítl, jelikož byl Čurda také zdatným sportovcem, a tedy se jako parašutista hodil. Jeho nadřízení jej navíc při výcviku hodnotili, a to nejen pro jeho schopnost a odvalu, velmi kladně.

Skupina Out Distance seskočila nad územím Protektorátu 28. března 1942 a přistála nedaleko Telče. Při seskoku dopadla velká část operačního materiálu do obce Ořechov a místní gestapo si všimlo nízko letícího letadla. Všichni členové skupiny byli tedy ihned po seskoku vystaveni stresu a obavám, že se místnímu gestapu podaří parašutisty vypátrat. Jeden ze členů spáchal o čtyři dny později sebevraždu, ostatní se rozhodli skrýt se u svých příbuzných. Čurda se několik dní skrýval u přítele v Jindřichově Hradci, poté jel do Kolína, kde žila jeho sestra Marie s manželem Antonínem Mácou. Zde čekal na předem domluvený inzerát o koupi česko-německého a německo-českého slovníku v samostatných svazcích, který měl být vydaný v časopise Národní politika a adresou jeho smyšleného autora měla

---

⁹⁹ KYNCL, Vojtěch. *Bez výčitek-- genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2012. 415 s. ISBN 978-80-7286-197-2 il. s. 107-108.

být adresa místa, kde se parašutisté opět setkají. Zhruba po týdně Čurda z Kolína odjel a během následujících dvou měsíců se sem ještě několikrát vrátil.

Kvůli strachu o svůj život po atentátu na Reinharda Heydricha uprchl z Prahy do Nové Hlíny, kde žila jeho matka.¹⁰⁰ Pravděpodobně kvůli stresu, který v Čurdovi sílil s každou zprávou o popraveném odbojáři, který prokazatelně či domněle atentátníkům pomáhal a kvůli strachu o život své rodiny, se Čurda 13. června toho roku rozhodl napsat udavačský dopis, ve kterém prozradil identitu Jana Kubiše a Jozefa Gabčíka. Protože však nedostal odpověď, o tři dny později se rozhodl informovat pražské gestapo osobně.¹⁰¹ Přestože se slibovala rodinám donašců informací o atentátnících amnestie, byli v Nové Hlíně i v Kolíně zatčeni Čurdovi příbuzní, po několika dnech je však gestapo propustilo.¹⁰² Po válce byl Karel Čurda zatčen, odsouzen k trestu smrti a v dubnu 1947 popraven v Pankrácké věznici.

3.4.2 Židé

V Kolíně byli terorem, který znamenala heydrichiáda, nejvíce postiženi Židé. Druhá největší židovská obec v Protektorátu byla právě v Kolíně a v době okupace se stala úředním centrem Židů z celé oblasti kolínského oberlandrátu (v té době zahrnoval území od Českého Brodu k Humpolci). Židovské obce byly však na území Protektorátu 27. března 1942 rozpuštěny, zůstala pouze pražská a její odbočky, jednou z nich byla i židovská obec v Kolíně. V této době začali nacističtí Němci naplňovat Heydrichův plán konečného řešení židovské otázky, který znamenal genocidu židovských obyvatel. Úřady oberlandrátů měly od začátku okupace sepsané seznamy všech židovských obyvatel žijících na území daného oberlandrátu, ty se později staly základem pro deportaci Židů do terezínského tábora. V Kolíně bylo shromaždiště všech Židů z kolínského oberlandrátu v Západní měšťanské škole (dnes 6. základní škola) v Ovčárecké ulici 375 na kolínském Zálabí. Už v říjnu a v listopadu 1941 bylo několik jedinců kolínských Židů transportováno do polského ghetta v Lodži.¹⁰³

---

¹⁰⁰ PLACHÝ, Jiří. Karel Čurda aneb Osudné selhání československé zpravodajské služby? *Vojenský historický ústav Praha* [online]. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2014, 18. 02. 2014 [cit. 23.6.2021]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/karel-curda-aneb-osudne-selhani-ceskoslovenske-zpravodajske-sluzby/>.

¹⁰¹ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid 1941-1942* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informačních služeb, 2007 [cit. 22.6.2021]. ISBN 978-80-7278-411-0. s. 76. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6ccb2f0-64dc-11e6-86b1-005056827e51>.

¹⁰² PLACHÝ, Jiří. Karel Čurda aneb Osudné selhání československé zpravodajské služby? *Vojenský historický ústav Praha* [online]. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2014, 18. 02. 2014 [cit. 22.6.2021]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/karel-curda-aneb-osudne-selhani-ceskoslovenske-zpravodajske-sluzby/>.

¹⁰³ JOUZA, Ladislav a Miroslava JOUZOVÁ. Židé v Kolíně: Okupace a holocaust. *Jeruzalém na Labi* [online]. Kolín: Moje město Kolín, 2014 [cit. 23.6.2021]. Dostupné z: <https://www.jeruzalemnalabi.cz/zide-v-koline>.

V polovině dubna 1942 proběhla v již zmíněné Západní škole registrace všech Židů z kolínského oberlandrátu, registrace se vyhnula pouze nemluvňatům a úředně nemocným osobám. O několik týdnů později, kdy už byly první transporty naplánovány, přišla vybraným osobám pozvánka do shromaždiště, kde se na transport čekalo ještě několik dní. Podle Ladislava Kamarýta někteří naivní Židé věřili, že cílem transportu jsou lázně, jak jim bylo klamně namluveno nacisty.¹⁰⁴ Všechny transporty Židů z Kolína byly vypravovány ze zálabské železniční zastávky, která se nachází zhruba 10 minut chůze od školy.¹⁰⁵

Do prvního transportu s názvem „AAb“ bylo zařazeno celkem 744¹⁰⁶ Židů, převážně z Kutnohorského a Kolínského okresu (ne však přímo z města Kolín). Vyjel 5. června 1942 ze zálabské zastávky až do Bohušovic, odkud šli Židé pěšky 4 kilometry do Terezína. Po příchodu byli všichni „ubytováni“ v bývalém vojenském skladu v karanténě, tzv. „šlojsce“.¹⁰⁷ Dne 9. června toho roku byl vypraven druhý transport, s názvem „AAc“, který sčítal dalších 724¹⁰⁸ Židů z východní části kolínského oberlandrátu. Před jeho příjezdem dostal vedoucí představitel židovské samosprávy v Terezíně Jakub Edelstein rozkaz od německé komandatury, aby sestavil trestný transport na Východ, který sčítá tisíc osob. Do tohoto transportu byli zařazeni hlavně kolínští Židé, jelikož terezínská rada starších chtěla ochránit tzv. „starousedlíky“. Za nedlouho si však Němci vyžádali další transport tisíce osob, do kterého již byli zařazeni i chránění starousedlíci. Německá komandatura však dodala seznam třetího kolínského transportu „AAd“, který měl do Terezína přijet 13. června, tedy v den, kdy měl odjet druhý trestný transport na Východ.¹⁰⁹ Když třetí kolínský transport s 734¹¹⁰ Židy zastavil v Bohušicích, vybrané osoby zde jen přestoupily do trestného transportu.¹¹¹

---

¹⁰⁴ KAMARÝT, Jan a KAMARÝT, Ladislav. *Jak v Kolíně bejvávalo*. Kolín: Ladislav Kamarýt, 1996. 278 s., il. ISBN: 80-238-0437-8. s. 120.

¹⁰⁵ JOUZA, Ladislav a Miroslava JOUZOVÁ. *Židé v Kolíně: Okupace a holocaust. Jeruzalém na Labi* [online]. Kolín: Moje město Kolín, 2014 [cit. 23.6.2021]. Dostupné z: <https://www.jeruzalemlabi.cz/zide-v-koline>.

¹⁰⁶ Seznam všech transportů do Terezína (řazeno podle místa odjezdu) [online]. databáze institutu Theresienstädter Initiative. [cit. 23.6.2021].

Dostupné také z: https://katalog.terezinstudies.cz/cz2/ITI/database/tr_in_from.

¹⁰⁷ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 257.

¹⁰⁸ Seznam všech transportů do Terezína (řazeno podle místa odjezdu) [online]. databáze institutu Theresienstädter Initiative. [cit. 23.6.2021].

Dostupné také z: https://katalog.terezinstudies.cz/cz2/ITI/database/tr_in_from.

¹⁰⁹ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 257-258.

¹¹⁰ Seznam všech transportů do Terezína (řazeno podle místa odjezdu) [online]. Databáze institutu Theresienstädter Initiative. [cit. 23.6.2021].

Dostupné také z: https://katalog.terezinstudies.cz/cz2/ITI/database/tr_in_from.

¹¹¹ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 258.

Ze dvou tisíců lidí, kteří byli zařazeni do dvou trestných transportů z Terezína, se nevrátil nikdo. Kolínští Židé, kteří do trestných transportů zařazeni nebyli, byli v letech 1943 a 1944 převezeni do koncentračního tábora v Osvětimi. Z 2 254 Židů z celého kolínského oberlandrátu, se po válce vrátilo pouhých 139 osob.¹¹² Z města Kolína se konce války nedožilo téměř 500 osob židovského původu. Sedm Židů spáchalo v obavách ze zařazení do transportu sebevraždu, jeden muž zemřel jako rukojmí, sedm bylo vězněno z politických důvodů a převezeno do koncentračních táborů, kde zemřeli, jeden muž zemřel v boji jako letec v britské armádě. Po konci války se do Kolína vrátilo jen 69 osob.¹¹³

---

¹¹² JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 258.

¹¹³ JOUZA, Ladislav a Miroslava JOUZOVÁ. Židé v Kolíně: Okupace a holocaust. *Jeruzalém na Labi* [online]. Kolín: Moje město Kolín, 2014 [cit. 23. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.jeruzalemnalabi.cz/zide-v-koline>.

4 Konec války a osvobození Kolína

Poslední měsíce druhé světové války v Kolíně jsou definovány především nálety Spojeneckých vojsk na kolínskou rafinerii minerálních olejů Vacuum Oil Company a nádraží. Při těchto náletech však utrpěly nejen továrny, ale především kolínští obyvatelé, kteří často přišli o své životy, zdraví, blízké a své domovy. Přes všechna tato negativa je však pravděpodobné, že zničení rafinerie přispělo ke kapitulaci Německa a tím i konci války.

4.1 Spojenecké nálety na Kolín

V letech 1935 a 1936 začala vznikat v československých městech, stejně tak i v Kolíně, civilní protiletecká ochrana (zkr. CPO). Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava Němci tuto fungující organizaci využili pro vybudování nové Protiletecké ochrany, tzv. „Luftschutz“. Jednalo se o civilní organizaci, která měla za úkol chránit obyvatele v případě náletů, budovala podzemní kryty a systémy vyhlašování leteckých poplachů. Téměř všechna opatření Luftschutz byla dokončena v polovině roku 1944.¹¹⁴

Kvůli obavám ze spojeneckých náletů na kolínský závod rafinerie minerálních olejů Vacuum Oil Company, v té době lidově známý jako „Petrolka“, nechali Němci roku 1941 postavit jeho maketu. Dřevěná maketa rafinerie se nacházela zhruba 2 kilometry severozápadně od skutečné rafinerie. Aby na spojenecké letce působila opravdově, byly vytvořeny i modely cisteren a vleček. V noci byla maketa Petrolky osvětlená, přestože bylo v celém městě přikázáno zatemnění.¹¹⁵ Podle vzpomínek Jaroslava Formánka byla maketa vytvořena jen pro pohled z letadla, její půdorys odpovídal skutečné rafinerii, ale vysoká byla jen 2 metry. Falešná Petrolka stála v kolínských Sendražicích asi jeden rok, zničena byla poté, co o její existenci informoval londýnský rozhlas. Později se Němci snažili Vacuum Oil Company maskovat zelenými nátěry, obezdíváním a zasypáváním hlínou.¹¹⁶

Spojenecké letecké vojsko soustředilo od roku 1944 velkou pozornost ničení německých rafinerií zpracovávajících ropu a továren na výrobu benzínu. Snaha Spojenců o přerušení německé produkce pohonných hmot, a tím narušení německé bojeschopnosti, je známá jako „bitva o benzín“. Z tohoto důvodu se v letech 1944 a 1945 stala cílem tři náletů i již zmíněná kolínská rafinerie Vacuum Oil Company. Čtvrtý a poslední nálet byl mířen na kolínské nákladové nádraží a jeho cílem bylo narušit přepravu německých vojáků

---

¹¹⁴ JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. ...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křídel, 2007. 223 s., il. (Svět křídel. 94.) s. 53-61. ISBN:97880-86808-44-4.

¹¹⁵ Tamtéž. s. 57.

¹¹⁶ Tamtéž. s. 60.

po železnici. Tyto nálety znamenaly pro Kolín největší zasažení druhé světové války. Je velice pravděpodobné, že nálety na Kolín přispěly k porážce nacistického Německa. Jejich temnou stranou je však zasažení civilního obyvatelstva, 77 osob zemřelo, 150 bylo zraněno a téměř 1300 přišlo o své domovy.¹¹⁷

4.1.1 24. srpna 1944

V den svatého Bartoloměje, ve čtvrtek 24. srpna 1944 byl uskutečněn první nálet na kolínskou rafinerii minerálních olejů. Svatý Bartoloměj je, snad od zasvěcení kolínského chrámu svatému Bartoloměji ve 13. století, kolínským patronem. Právě v tento den se v Kolíně po pět století konaly jarmarky spojené s posvícením. Teploty toho dne dosahovaly až 29 °C, viditelnost velmi dobrá, bezvětrí.¹¹⁸

Pro nálet na Kolínskou rafinerii zároveň a zároveň rafinerii Fanto v Pardubicích byla určena 15. americká letecká armáda, která sčítala 239 bombardérů B-24 Liberator, 167 bombardérů B-17 Flying Forest (z toho 11 nedosáhlo cíle), 167 stíhaček P-51 Mustang (z toho 29 nedosáhlo cíle) a 98 stíhaček P-38 Lightning.¹¹⁹

Letecký slyšet poplach byl v Kolíně vyhlášen v 11.41 prostřednictvím sirén. Asi o 14 minut déle již byl slyšet hluk motorů blížícího se letectva. První skupina letců cíl minula, zbylým třem skupinám se již cíl povedlo zaměřit. Bombardování se uskutečnilo mezi 12.00 a 12.06.¹²⁰

Po tomto náletu byla nejvíce zasažena kolínská rafinerie Vacuum Oil Company, která byla hlavním cílem amerických letců. Objekt byl zasažen 50 trhavými bombami, které zničily jeho velkou část. Škody byly vyčísleny německou komisí na 61 a půl milionu protektorátních korun. Poškozena byla i Kolínská továrna na kávové náhražky a Akciová továrna na vozy. V areálu VOC byl nálety těžce poraněn Josef Cívín, následně byl odvezen do kolínské nemocnice, kde na následky zranění zemřel. Jedna z bomb zasáhla i továrnu Kalliwerke AG, kde se vyráběl Cyklon B. Nejvíce postiženou oblastí Kolína bylo Zálabí a Sendražice, kde bomby zničily 19 domů a dalších 164 bylo poškozeno. Celkově bylo zničeno 32 domů, těžce poškozeno 108, středně 91 a lehce 369 domů. Bombardování stálo život 11

---

¹¹⁷ JOUZA, Ladislav. *Nálety na Kolín 1944-1945*. Kolín: Regionální muzeum v Kolíně p. o., 2014. Nečíslováno. ISBN:978-80-86403-31-1.

¹¹⁸ JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. *...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídél, 2007. 223 s., il. (Svět křídél. 94.). ISBN:97880-86808-44-4. s. 72.

¹¹⁹ Tamtéž. s. 71.

¹²⁰ JOUZA, Ladislav. *Nálety na Kolín 1944-1945*. Kolín: Regionální muzeum v Kolíně p. o., 2014. Nečíslováno. ISBN:978-80-86403-31-1.

můžu (z toho 2 byli němečtí vojáci), 11 žen a 5 dětí. Těžce zraněno bylo 15 osob, lehce zraněno 44.¹²¹

Němečtí okupanti první nálet na Kolín využívali pro nacistickou a protektorátní propagandu. Důkazem je například článek z tisku o „*Britských teroristech*“, kteří tímto činem údajně dokázali, že jim jde jen o životy civilních obyvatel. Dalším ohlasem je i antisemitský plakát „*Árijský boj*“, jenž dával nálet za vinu Židům.¹²²

Jak již bylo zmíněno, rafinerie VOC i pardubická rafinerie Fanto byly bombardovány v rámci ofenzivy spojeneckého letectva, jehož cílem bylo oddělit německou armádu od minerálních a syntetických olejů. Tento den se Spojencům podařilo vyřadit VOC na několik měsíců z provozu. Po ukončení bombardování Kolína a Pardubic se nad Jindřichohradeckem uskutečnila těžká letecká bitva. Americká 15. letecká armáda v bitvě ztratila 110 mužů, z nichž 63 v bitvě zemřelo a 47 byla zajato.¹²³

4.1.2 28. prosince 1944

Jak po válce uvedl velitel Luftwaffe Hermann Göring: „*útoky na rafinerie syntetického benzínu byly nejefektivnější částí strategického bombardování a nejvíce přispěly k německé porážce*“. V roce 1944 se podařila měsíčně vyprodukovat pouze polovina benzínu, než Luftwaffe počítala. Jedinou možností nacistických Němců tedy bylo sestřelení podstatné části spojeneckých bombardérů, pro to však německé letectvo nemělo dostatek kvalitně vycvičených pilotů.¹²⁴

V polovině roku 1944 byla již většina německých rafinerií po spojeneckých útocích mimo provoz a Němcům zbývalo pouze poničené rafinerie opravit. U kolínské rafinerie Vacuum Oil Company trvala oprava po prvním náletu přibližně 3 měsíce, produkce začala začátkem prosince toho roku.¹²⁵

Pro další útok na kolínskou a pardubickou rafinerii byl americkým velením snížen počet bombardérů 15. letecké armády. Také byly pro tento útok zvoleny ještě další cíle,

---

¹²¹ JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. *...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídel, 2007. 223 s., il. (Svět křídel. 94.) ISBN:97880-86808-44-4. s. 84-95.

¹²² Tamtéž. s. 99-102.

¹²³ JOUZA, Ladislav. *Nálety na Kolín 1944-1945*. Kolín: Regionální muzeum v Kolíně p. o., 2014. Nečíslováno. ISBN:978-80-86403-31-1.

¹²⁴ NARA, Headquarters AIR P/W Interrogation Detachment. Military Intelligence Service. APO 696, US Army, 1 June 1945.A.P.W.I.D. (Ninth Air Force Adv) 65/1945. Enemy Intelligence Summaries: Hermann Goering, s. 18.

¹²⁵ JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. *...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídel, 2007. 223 s., il. (Svět křídel. 94.) ISBN:97880-86808-44-4. s. 107.

rafinerie Kralupol v Kralupech nad Vltavou a skladiště pohonných hmot v Hněvicích u Roudnice nad Labem.¹²⁶

Ve čtvrtek 28. prosince 1944 byla odpolední obloha nad Kolínem úplně jasná, nejnižší naměřená teplota toho dne byla -10 °C, žádný sníh. K vyhlášení leteckého poplachu došlo v Kolíně v 11.40, první letadla byla vidět o 28 minut později. Všichni zaměstnanci rafinerie (tou dobou asi 880 lidí) stačili uprchnout a schovat se do nedalekého lesa na Vinici, kde byly postaveny provizorní kryty. Ty však byly při náletu poškozeny a dva lidé v nich zemřeli. První bomby byly shozeny ve 12.10, další vlna následovala po dvou minutách a poslední zhruba po půl hodině. Nejvíce byla zasažena rafinerie Vacuum Oil Company, ve které explodovalo 47 bomb z 55. Asi 60 bomb dopadlo na pole mezi Kolínem a Ovčáry. Dvě bomby zasáhly Sendražický hřbitov. Kolik bomb spadalo na Kolín se však nepodařilo zjistit ani při pečlivém souhrnu o následcích náletu.¹²⁷ Několik lidí bylo zraněno, tři dokonce zabiti, zmrzlými hroudami půdy, které společně se střepinami z pum létaly při výbuchu do vzduchu. Při tomto náletu zemřelo 7 lidí, zraněných osob bylo 26, z toho 19 těžce. Dále bylo poškozeno, nebo zničeno 216 domů, 322 osob o své domovy přišlo.¹²⁸

4.1.3 15. března 1945

V den šestého a posledního výročí vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, které se ještě němečtí okupanti snažili vyzdvihnout hlášením o záchraně chudých Čech a Moravy připojením k Velkoněmecké říši, se uskutečnil třetí nálet na Kolín. Shodou náhod vyšel den třetího náletu také na čtvrtek. Teplota se tento den pohybovala okolo 11 °C, nejvyšší teplota v odpoledních hodinách dosáhla 18 °C. Bylo zataženo až polojasno, což působilo bombardovacím letcům potíže při hledání cíle.

První letecký poplach byl v Kolíně vyhlášen již ve 12.13, když bylo Spojenecké letectvo zpozorováno u Jihlavy, po deseti minutách byl však odvolán. Letadla se pohybovala v okolí Jihlavy a Německého (Havlíčkov) Brodu, následně prolétla kolem Poličky a Jičina k Lysé nad Labem a Nymburku, kde byla spatřena ve 13.06. O minutu později byl v Kolíně vyhlášen druhý poplach. Bombardéry přeletěly Kolín mezi půl druhou a druhou hodinou celkem čtyřikrát a následně se vydaly bombardovat k německému Ruhlandu, kde

---

¹²⁶ JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. ...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křídel, 2007. 223 s., il. (Svět křídel. 94.) ISBN:97880-86808-44-4. s. 107.

¹²⁷ Tamtéž. s. 109-127.

¹²⁸ JOUZA, Ladislav. *Nálety na Kolín 1944-1945*. Kolín: Regionální muzeum v Kolíně p. o., 2014. Nečíslováno. ISBN:978-80-86403-31-1.

JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. ...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války. Cheb: Svět křídel, 2007. 223 s., il. (Svět křídel. 94.) ISBN:97880-86808-44-4. s. 147.

se nacházela významná rafinerie olejů. Nad Kolínem byly opět spatřeny asi ve 14.35 a následovalo pět vln půlhodinového bombardování. Třetího kolínského náletu se zúčastnilo 103 Létajících pevností, které svrhly na Kolín 1192 pětisetliberních pum o hmotnosti 270 tun. Toho se američtí letci nad Kolínem poprvé setkali s protileteckou obranou, pravděpodobně se jednalo o jednu z baterií i. Flakkorps, jejíž velitelství se nacházelo na zámku ve Smiřicích u Hradce Králové. Američtí letci v důsledku toho přišla o dva bombardéry 2nd Bombardment Group.¹²⁹

Zatímco pro americké letce byl tento nálet na Kolín tím nejúspěšnějším, pro obyvatele Kolína byl nejtragičtějším. Třetí nálet znamenal pro kolínskou rafinerii Vacuum Oil Company konec rafinace, jelikož bylo zničeno asi 60 % objektu. Zasažena byla zhruba dvěma sty pum, což byla jedna šestina ze svržených. Největší ztráty byly však také mezi civilním obyvatelstvem. Pumy na levém břehu Labe zasáhly Masarykův most u hotelu Savoy a budovu děkanství u chrámu sv. Bartoloměje. Na druhou část Labe, převážně do zálabských ulic Zličské, Sadové, Písečné, Veltrubské, Oldříšské, Okružní, Ovčárecké, Horského, Jablonského, Raisovy a Brankovické a do lesa Boriky dopadlo až 600 pum, což byla téměř polovina shozeného nákladu (celkový počet byl pravděpodobně 1129 pum). 85 zálabských domů bylo zcela zničeno, 5 těžce, poškozeno, 9 středně a 924 lehce. O svůj domov tento den přišlo 1266 kolínských obyvatel. Zraněno bylo 63 osob, z toho 31 mužů, 29 žen a tři děti. Zemřelo 36 lidí.¹³⁰

4.1.4 18. dubna 1945

Přestože byl hlavní cíl spojeneckých náletů, rafinerie Vacuum Oil Company, při posledním náletu zničen, město čekal další nálet. Dokonce i kolínští obyvatelé se domnívali, že bomby se již městu budou vyhýbat. Tentokrát však bylo cílem bombardérů 8. americké letecké armády kolínského nádraží.¹³¹

Letecký poplach byl vyhlášen v 11.59, bombardování bylo zahájeno o 25 minut později. Během 40 minut spustily pumy na Kolín 3 vlny bombardérů. Svrženo bylo zhruba tisíc bomb, z toho nevybuchly pouze 4. Nejvíce bylo zasaženo kolínského nádraží a sousedící závod Kalliwerke a. G., neboli Draslovka, který nacisty zásoboval Cyklonem B. Zničena byla také západní část továrny Báňská a hutní, Východočeská elektrárna a poštovní úřad u nádraží. Při tomto náletu však nebyl zasažen žádný obytný dům, čtyřicet domů bylo lehce

---

¹²⁹ JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. *...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídél, 2007. 223 s., il. (Svět křídél. 94.) ISBN:97880-86808-44-4. s. 148-153.

¹³⁰ Tamtéž. s. 160-171.

¹³¹ JOUZA, Ladislav. *Nálety na Kolín 1944-1945*. Kolín: Regionální muzeum v Kolíně p. o., 2014. Nečíslováno. ISBN:978-80-86403-31-1.

poškozeno. Zasažen byl také gotický katolický kostel Všech svatých, který byl založen roku 1292 kolínským konšelem Tillmanem. Poničen byl i chrám svatého Bartoloměje, který přišel o několik oken a obřadních předmětů. Po náletu bylo 21 lidí zraněno a 5 lidí zemřelo. O domov přišlo 29 osob.¹³²

Dodnes není známo, zdali nebylo bombardování Kolína 18. dubna 1945 učiněno na žádost Sovětů (jako tomu bylo i v případě bombardování Drážďan 14. února 1945), kteří se báli, že Německo seskupuje armádu na obranu Berlína.¹³³

4.2 Poslední dny války v Kolíně

Na začátku května 1945, kdy už bylo jasné, že je Hitlerova třetí říše v koncích, začal český lid povstávat. Kolín byl v posledních týdnech války sídlem některých jednotek skupiny armád MITTE, jednalo se patnáct tisíc mužů, kterým velel maršál Ferdinand Schörner. V Kolíně také sídlil zvláštní útvar vojsk SS FLORIAN, který sčítal necelé čtyři tisíce mužů, početné jednotky ochranné policie a gestapo. Jelikož ležel Kolín na hlavní trase do Prahy, očekávaly se frontové boje a kolem města byly vytvořeny protitankové zátarasy. Neklid panoval v ulicích města již 5. května, občané se dožadovali vyvěšení československých státních vlakem, někteří i vlajek sovětských. Druhý den se na radnici seskupil první kolínský revoluční národní výbor, který byl za předpokladu „*udržení pořádku*“ v ulicích tolerován okresním hejtmanstvím, velitelem gestapa Oskarem Fleischerem a velitelem místní posádky generálem Paulim. Zároveň bylo kolínským občanům povoleno všeset československé vlajky a zpívání státní hymny.¹³⁴ Jedním ze členů prvního Revolučního národního výboru v Kolíně byl majitel vinárny a obchodu s lahůdkami na Karlově náměstí Šimon Jindra, který si o událostech v Kolíně na konci války vedl pečlivé deníkové záznamy.

V sobotu 5. května vypráví Šimon Jindra ve svém deníku o tom, jak po pražském rozhlasu začali všichni obyvatelé nadšeně vyvěšovat československé a sovětské vlajky, Obrazy T. G. Masaryka a Edvarda Beneše. Obchodníci odstraňovali a zamazávali německé nápisy na svých obchodech, lidé se shromažďovali, aby mohli společně slavit. K večeru jsou však davy lidí v kolínských ulicích rozháněny ozbrojenými příslušníky gestapa, kteří nařizují sundání státních vlajek a navrácení německých nápisů na obchody do půl hodiny.¹³⁵

---

¹³² JOUZA, Ladislav a PLAVEC, Michal. *...a země se chvěla. Bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídél, 2007. 223 s., il. (Svět křídél. 94.) ISBN:97880-86808-44-4. s. 196-216.

¹³³ Tamtéž. s. 184.

¹³⁴ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 268-269.

¹³⁵ SLÁDEK, Vladimír. *Horké dny na kolínské radnici v květnu 1945: Poslední dny války v deníkových záznamech Šimona Jindry*. Kolínský Pres: Týdeník, roč. 10, č. 18 (2005).

V neděli se uskutečnilo již zmíněné jednání Národního výboru s velitelem gestapa Oskarem Fleischerem a velitelem SS majorem Paulyem. Atmosféru jednání popisuje Šimon Jindra následovně: „*Byly nám kladeny různé otázky ku stávající situaci a při tom nám bylo stále vyhrožováno silou, kterou má velitel SS a gestapo po ruce a zdůrazňováno, že k udržení pořádku stačí jedna hodina, která dovede celé město vyříditi a obrátiti v popel.*“ Velitelé dále v několika bodech nařídili zachování klidu a pořádku v ulicích města, odstranění praporů a obrazů (akceptovaná byla vlajka ČSR a obraz T. G. Masaryka), navrácení odstraněných německých názvů obchodů, zákaz nošení uniforem. V případě, že by nebyl zachován klid ve městě, museli by velitelé zasáhnout „tvrdou zbraní“. Na konci jednání poblahopřál major Pauly členům Národního výboru k nové republice a prohlásil, že oddíly SS budou proti bojovat pro Rudé armádě do posledního muže.¹³⁶

Následujícího dne, tj. čtvrtek 7. května, našli ráno obyvatelé Kolína obchody s vysklenou výlohou. To zapříčinilo v noci gestapo, které se snažilo odstranit všechny známky svobodné republiky. Členové Národního výboru na kolínské radnici řeší neklid obyvatel, když v 18 hodinu rozhlas vyzývá posluchače k poslouchání rozhlasu i o hodinu později, kdy bude oznámena velmi důležitá zpráva. V 19 hodin sledují účastníci Národního výboru z radnice dav lidí, který na náměstí poslouchá rádio postavené ve výloze firmy Eisler. Po vyslechnutí zprávy o kapitulaci Německa a konci války se lidé na náměstí radují, objímají, líbají a tancují. Po několika minutách na náměstí přijela auta s vojáky SS, kteří začali do radostného davu občanů nemilosrdně střílet. Členové Národního výboru, včetně Šimona Jindry, z radnice rychle uprchli do krytu, ze kterého o brutálním jednání vojáku SS informovali velitele SS majora Paulyho. Po několika minutách byla skupina nucena opustit kryt pod výhružkou jeho vypálení, následně byli všichni prohledáni a postaveni ke zdi s naprosto oprávněnými myšlenkami na smrt. Akci však přerušil major Pauly svým příchodem. Kvůli údajnému střelení na vojáky SS bylo v Kolíně vyhlášeno stanné právo a zákaz vycházení do ulic. Toho dne bylo na náměstí zastřeleno 16 osob.¹³⁷

4.3 Osvobození Kolína

V noci na 9. května začali Němci Kolín opouštět a prchali na západ. Železničáři zatarasili kolínské nádraží odstavenými vlaky tak, že do Prahy nemohl dojet žádný vlak. První tanky maršála R. J. Malinovského projely ulicemi Kolína už v 10 hodin dopoledne a pokračovaly

---

¹³⁶ SLÁDEK, Vladimír. *Horké dny na kolínské radnici v květnu 1945: Poslední dny války v deníkových záznamech Šimona Jindry*. Kolínský Pres: Týdeník, roč. 10, č. 18 (2005).

¹³⁷ Tamtéž.

směrem k Praze. Dav lidí na náměstí zdraví projíždějící tanky rozvinutým praporem kolínské Federativní dělnické tělocvičné jednoty. Odpoledne projíždí Kolínem sbor generála Sviridova. Rudá armáda však definitivně osvobozuje město až 11. května a o den později je v Kolíně zřízeno sovětské vojenské velitelství v čele s majorem Kalikem.¹³⁸

---

¹³⁸ JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3. s. 269-270.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce, který byl stanoven v jejím úvodu, bylo popsat dění v Kolíně v období druhé světové války, a to za pomoci studia odborné literatury a dobových pramenů. Práce klade důraz na vylíčení dopadu německé okupace a druhé světové války na město Kolín a jeho obyvatele, od podepsání Mnichovské dohody přes vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, teror heydrichiády a spojenecké nálety až po osvobození města. Nevýhodou zvoleného tématu byla nesnadná dostupnost vhodných pramenů, a to zejména s ohledem na relativně geograficky úzké zaměření bakalářské práce a malý počet zdrojů, které se právě tímto obdobím zabývají.

Přestože německá okupace zasáhla celé území Čech a Moravy, neměla vždy stejný dopad na všechna města. Za specificky zasažené město můžeme bezesporu považovat i Kolín, a to hned z několika důvodů. Kolínský závod Draslovka byl, aniž by o tom jeho tehdejší zaměstnanci věděli, jedním ze dvou dodavatelů deratizačního přípravku Cyklonu B, který byl ve válce zneužíván nacisty v koncentračních táborech pro tzv. konečné řešení židovské otázky.

V Kolíně se několik dní ukrýval nechvalně známý parašutista Karel Čurda, který ze strachu o svou rodinu zradil a udal své kolegy, kteří spáchali atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

V posledních měsících války byl Kolín nejvíce zasažen čtyřmi nálety spojenecké letecké armády na rafinerii minerálních olejů Vacuum Oil Company a kolínské nádraží, které byly významné pro německé vojenské snažení. Přestože jejich zničení nepochybně přispělo německé kapitulaci a konci války, nálety připravily mnohé občany o život, zdraví, či střechu nad hlavou.

Po oznámení konce války v rozhlase, se na kolínském náměstí sešel dav lidí radující se z konce války. Jejich radost ukončili kolemjdoucí příslušníci SS, kteří rozzuřeně stříleli do bezbranného hluku lidí a zavraždili tím 16 osob. Toho dne bylo pak na území Kolína vyhlášeno stanné právo.

Větší pozornost by si jistě zasloužilo i krátké období Druhé republiky v Kolíně, které se doposud nestalo cílem bádání. Toto téma by jistě vydalo na zajímavou a přínosnou diplomovou práci.

Abstrakt

Práce se zaměřuje na město Kolín v období druhé světové války. Národnostní spory v československém pohraničí vyústily v podepsání Mnichovské dohody, která byla aktem německé, zatím jen diplomatické agrese. Dalším nepřátelským aktem nacistického Německa vůči Československu byla vojenská okupace v březnu 1939 a zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Mezi okupací nejvíce zasažené obyvatele Kolína patří bezesporu Židé, jelikož kolínská Židovská obec byla druhou nejvýznamnější v Československu. Práce popisuje strukturu okupačních úřadů a jejich činnost v Kolíně. Další kapitola se zabývá obdobím tzv. heydrichiády, tedy vlnou teroru, která následovala po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Poslední měsíce války jsou v Kolíně definovány zejména nálety spojenecké letecké armády na kolínskou rafinerii a nádraží, které byly významné pro německé válečné úsilí. Práce je zakončena popisem osvobození Kolína Rudou armádou.

Summary

The thesis focuses on the city of Kolín during the Second World War. Ethnic disputes in the Czechoslovak border region resulted in the signing of the Munich Agreement, which was an act of German, so far only diplomatic, aggression. Another hostile act of Nazi Germany towards Czechoslovakia was the military occupation in March 1939 and the establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia. Among the inhabitants of Kolín most affected by the occupation were undoubtedly the Jews, as Kolín's Jewish community was the second most important in Czechoslovakia. This thesis describes the structure of the occupation authorities and their activities in Kolín. The next chapter deals with the period of the so-called Heydrichiad, the wave of terror that followed the assassination of the acting Reich Protector Reinhard Heydrich. The last months of the war are defined in Kolín, particularly by the Allied air raids on the Kolín's refinery and railway station, which were significant to the German war effort. The thesis concludes with a description of the liberation of Kolín by the Red Army.

Klíčová slova

Mnichovská dohoda, Československá republika, druhá světová válka, Kolín, okupace, Protektorát Čechy a Morava, nacismus, Adolf Hitler, heydrichiáda, atentát

Key words

Munich Agreement, Czechoslovak republic, Second World War, Kolín, occupation, Protectorate of Bohemia and Moravia, nazism, Adolf Hitler, heydrichiad, assasination

Prameny a literatura

Odborná literatura

BENEŠ, Edvard. *Paměti: Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství* [online]. Praha: Orbis, 1948. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6cd68250-15b8-11e3-84ec-5ef3fc9bb22f>.

BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid 1941-1942* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informačních služeb, 2007. ISBN 978-80-7278-411-0. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6ccb2f0-64dc-11e6-86b1-005056827e51>.

ČELOVSKÝ, Bořivoj a STRÁNSKÝ, Pavel. *Mnichovská dohoda 1938* [online]. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999. ISBN 80-86101-19-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a48da720-af53-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>.

DESCHNER, Günther, ČADSKÝ, Vladimír a ŠUSTEK, Vojtěch. *Reinhard Heydrich: architekt totální moci* [online]. V Praze: Rybka, 2002. ISBN 80-86182-62-2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:61ee48c3-0fa2-4da7-8d95-ff08d70f8523>.

ELLINGER, Jiří. *Neville Chamberlain: od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937-1940* [online]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-987-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:59311320-e963-11e4-a511-5ef3fc9ae867>.

EMMERT, František. *Atentát na Heydricha* [online]. Brno: B4U, 2008. ISBN 978-80-87222-00-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:345b15c0-f2f6-11e6-bfcc-001018b5eb5c>.

HAASIS, Hellmut G. *Smrt v Praze: atentát na Reinharda Heydricha* [online]. Praha: Vitalis, 2004. ISBN 80-7253-141-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c58d0050-4912-11e6-8746-005056825209>.

HOŘEJŠ, Miloš, LORENCOVÁ, Ivana. *Věda a technika v českých zemích v období 2. světové války*. [Ed.]: Hořejš, Miloš - Lorencová, Ivana. Praha: Národní technické muzeum, 2009. 495 s., obr. (Práce z dějin techniky a přírodních věd. 20.) ISBN:978-80-7037-181-7.

IVANOV, Miroslav a RICHTER, Karel. *Atentát na Reinharda Heydricha* [online]. Opava: Hart, 2003. ISBN 80-86529-36-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f8cb6aa0-1775-11e3-a9a8-005056825209>.

JELÍNEK, Zdeněk a HELFERT, Zdeněk. *Kolínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990. ISBN 80-7057-025-3.

JELÍNEK, Zdeněk. *Nacistická okupační správa na Kolínsku v letech 1939-1945*. (3. část seriálu „Kolínské gestapo proti partyzánům“). Práce muzea v Kolíně, sv.3/1984, RM a OA Kolín 1984.

JOUZA, Ladislav a Michal PLAVEC. *...a země se chvěla: bombardování Kolína za druhé světové války*. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. s. 13-15. ISBN 978-80-86808-44-4.

KAMARÝT, Jan a KAMARÝT, Ladislav. *Jak v Kolíně bejvávalo*. Kolín: Ladislav Kamarýt, 1996. 278 s., il. ISBN: 80-238-0437-8.

KOVÁČ, Dušan, CHAROUS, Emil a URBAN, Jan. *Dějiny Slovenska* [online]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-099-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b7a6e040-e4d6-11e6-b333-5ef3fc9ae867>.

KYNCL, Vojtěch. *Bez výčitek-- genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2012. 415 s. ISBN 978-80-7286-197-2.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945* [online]. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:067bf010-5045-11e6-ad5e-5ef3fc9bb22f>.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí [online]. V Praze: J. Otto. s. 794. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4a298750-05a0-11e5-91f2-005056825209>.

SCHELLE, Karel, Právnická fakulta a Československo. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*, V. díl: Druhá Československá republika (1938-1939) [online]. V Brně: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0741-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b3f4c5a3-2497-4724-adfe-6f93461590a9>.

SCHELLE, Karel. *Dějiny české veřejné správy* [online]. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-203-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fb3b20c0-7f22-11e5-bf6c-005056825209>.

SCHELLE, Karel. *Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy)* [online]. Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-904522-0-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e3fe59f0-59d9-11e4-90c9-005056825209>.

SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách* [online]. Praha: Pragma 2002, 205 s. ISBN 80-7205-901-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:025a3540-538c-11e3-ac69-005056827e51?page=uuid:014348f0-62e0-11e3-ae93-001018b5eb5c>.

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny* [online]. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fb5767d0-697f-11e4-9d98-005056825209>.

Elektronické zdroje

JANOŠEC, Pavel. *Smrtící plyn známý z holocaustu se ještě vyrábí*. Český rozhlas: Radiožurnál [online]. Kolín, 2002. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/smrtici-plyn-znamy-z-holocaustu-se-jeste-vyrabi-6351731>.

PASÁK, Tomáš. *Generál Alois Eliáš a odboj* [online]. Praha: Melantrich, 1991. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:660be3d0-bde2-11e2-ada5-005056825209>.

PLACHÝ, Jiří. *Karel Čurda aneb Osudné selhání československé zpravodajské služby? Vojenský historický ústav Praha* [online]. Praha: Vojenský historický ústav Praha,

2014, 18. 02. 2014. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/karel-curda-aneb-osudne-selhani-ceskoslovenske-zpravodajske-sluzby/>.

SLÁDEK, Vladimír. *Horké dny na kolínské radnici v květnu 1945: Poslední dny války v deníkových záznamech Šimona Jindry*. Kolínský Pres: Týdeník, roč. 10, č. 18 (2005).

STEJSKAL, Libor. 75 let od Mnichova: *Společně prolitá krev národ stmelí*. Aktuálně.cz [online] 24. 9. 2013. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nazory-a-komentare/75-let-od-mnichova-spolecne-prolita-krev-narod-stmeli/r~04d893ce252011e3b6ba0025900fea04/>.

Právní předpisy

Norimberské zákony z 15. září 1935 (zákon o říšských vlajkách, zákon o říšském občanství, zákon na ochranu německé krve a německé cti) a zákon o zdravém manželství z 18. října 1935: Všechny zákony s nařízeními a výnosy, dosud vydanými [online]. V Praze: Atlas, 1939. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:226d3cb6-dc14-48ee-939a-823799d7a3b6>.

Výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb., o Protektorátu Čechy a Morava, ve znění účinném od 16. 3. 1939 do 4. 5. 1945.

Kvalifikační práce

HEINL, Martin. Velký retribuční dekret [online]. Brno, 2017. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/m1glz/Velky_retribuční_dekret_Martin_Heinl_345_288.txt.
Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

Ostatní zdroje

FEDER, Richard. *Židovská tragédie: dějství poslední (The Jewish Tragedy: The Final Act)* [online]. Kolín: Lusk, 1947. Dostupné také z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/zidovske-obce-v-pasti/omezovani-lidskych-prav-zidovskeho-obyvательства/mezi-okupaci-a-deportaci/#remark-4>.

JOUZA, Ladislav a Miroslava JOUZOVÁ. Židé v Kolíně: Okupace a holocaust. *Jeruzalém na Labi* [online]. Kolín: Moje město Kolín, 2014. Dostupné z: <https://www.jeruzalemnalabi.cz/zide-v-koline>.

JOUZA, Ladislav. *Nálety na Kolín 1944-1945*. Kolín: Regionální muzeum v Kolíně p. o., 2014. Nečíslováno. ISBN:978-80-86403-31-1.

JOUZOVÁ, Miroslava. 2020. *Smrtící plyn Cyklon B z Kolína* [online]. ČT edu video. Dostupné také z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/6535-smrtici-plyn-cyklon-b-z-kolina>.

Národní archiv - Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě. Badatelna.eu | paměťové instituce online [online]. Copyright © LemonBone s.r.o. [cit. 28.06.2021]. Dostupné z: <http://www.badatelna.eu/fond/959/uvod/1369>

MAZANEC, Michal. *Historie Nejvyššího správního soudu* [online]. Brno: Nejvyšší správní soud, 2019. Dostupné z: <http://www.nssoud.cz/Historie/art/4?menu=174>.

NARA, Headquarters AIR P/W Interrogation Detachment. Military Intelligence Service. APO 696, US Army, 1 June 1945.A.P.W.I.D. (Ninth Air Force Adv) 65/1945. Enemy Intelligence Summaries: Hermann Goering, s. 18.

Seznam všech transportů do Terezína (řazeno podle místa odjezdu) [online]. databáze institutu Theresienstädter Initiative.

Dostupné také z: https://katalog.terezinstudies.cz/cz2/ITI/database/tr_in_from.

STRAKA, Antonín. *Kronika města Kolína 1935-1940* [online]. Kolín. 1940. Dostupné také z: http://www.mukolin.cz/prilohy/Texty/2582/71kronika_1935_barevne_provedeni.pdf.

SÚA, MPSP-R 1938-1951 R 400: *Vystěhovalectví uprchlíků všeobecné, dopis okresního hejtmanství v Kolíně* [online], 2. 5. 1939. Dostupné také z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/druha-republika-a-zidovsti-uprchlici/uprchlici-vystehovalectvi/dopis-rabina-richarda-federa-ministerstvu-socialni-a-zdravotni-spravy-ve-veci-vystehovani-kolinskych-zidu/>.

ŠISLER, Stanislav. *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. Sborník archivních prací, roč. 22, 1972.